

De bedrijfskolom melk

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie

Els Bernaerts
Els Demuynck
Jonathan Platteau

Vlaamse overheid

De bedrijfskolom melk

Els Bernaerts, Els Demuynck & Jonathan Platteau

Mei 2010

Depotnummer: D/2010/3241/211

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie
Ellipsgebouw (6de verdieping)
Koning Albert II - laan 35, bus 40
1030 Brussel
Tel. 02 552 78 24 - Fax 02 552 78 21
✉e-mail: ams@vlaanderen.be

Vermenigvuldiging of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Bernaerts E., Demuynck E. & Platteau J. (2010) *De bedrijfskolom melk*,
Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

De bedrijfskolom melk

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1 Afbakening van de bedrijfskolom melk	3
2 De toelevering	4
2.1 Aantal bedrijven	4
2.2 Tewerkstelling.....	5
2.3 Omzet	6
2.4 Productie.....	8
3 De landbouwsector (melk- en zuivelproductie)	9
3.1 Aantal bedrijven en veestapel	9
3.2 Tewerkstelling.....	10
3.3 Productiewaarde	11
3.4 Rentabiliteit	14
4 De zuivelverwerking en -distributie	16
4.1 Aantal bedrijven	16
4.2 Tewerkstelling.....	17
4.3 Omzet	18
4.4 Productie.....	19
5 De buitenlandse handel in zuivelproducten	21
6 De consumptie van zuivelproducten	24
7 Uitdagingen in de melksector.....	26
Statistische bijlage.....	29

Inleiding

De traditionele indicatoren om het relatieve belang van de melkveesector te meten (aantal melkveebedrijven, productiewaarde van de melk...) weerspiegelen slechts gedeeltelijk de werkelijke rol van de sector in de economie. Ingebed in een gehele bedrijfskolom is de melkveesector de hoeksteen van een zeer belangrijke economische activiteit.

Dit rapport beoogt een beschrijvende analyse van de bedrijfskolom melk aan de hand van een aantal kerncijfers. Als bijlage worden de basiscijfers opgenomen.

Voor een goed begrip van het concept wordt in een eerste hoofdstuk de bedrijfskolom melk afgebakend. Verder beschrijft het rapport de volgende schakels van de bedrijfskolom: toelevering, melk- en zuivelproductie bij de melkveehouders, de verwerking en distributie. In elk van deze hoofdstukken komen de volgende aspecten aan bod: aantal bedrijven, tewerkstelling, omzet en productie in volume. Verder wordt een apart hoofdstuk besteed aan de buitenlandse handel en de consumptie van zuivelproducten. Met het veranderende landbouwbeleid staat de melksector voor belangrijke uitdagingen, wat het onderwerp is van het laatste hoofdstuk.

Wat de voorgestelde statistieken betreft, dient vooraf opgemerkt te worden dat de cijfers betrekking hebben op Vlaanderen, tenzij anders vermeld. De meest recente beschikbare gegevens op het moment van de afsluiting van het onderzoek (maart 2010) werden opgenomen, wat niet voor alle indicatoren hetzelfde jaar is.

1 Afbakening van de bedrijfskolom melk

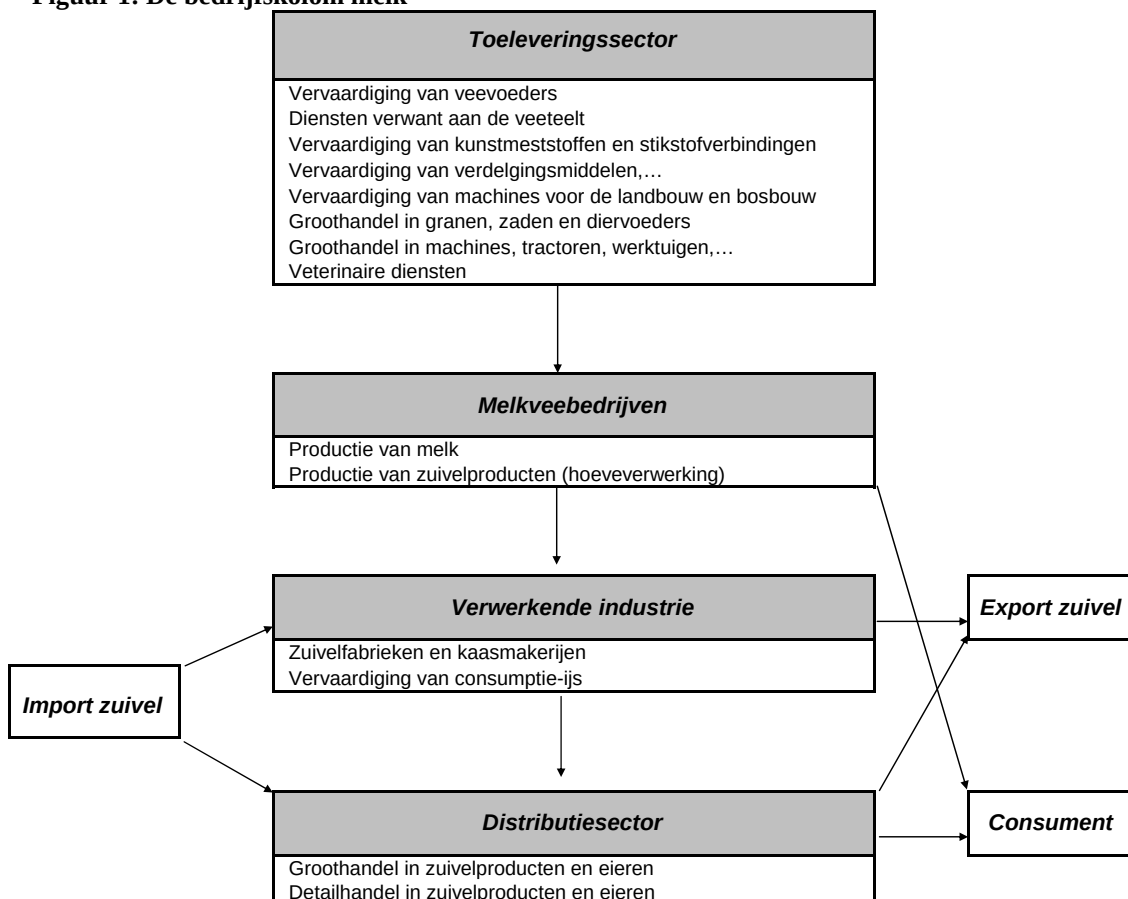
De bedrijfskolom van melk wordt gedefinieerd als de direct en indirect samenhangende economische activiteiten verbonden met productie, verwerking en afzet van melk, met inbegrip van de toeleveringssector. Stroomopwaarts doen de melkveehouders voor de melkproductie een beroep op producten en diensten van de toeleverende sector. Het zijn o.a. de uitgaven betreffende het intermediair verbruik en de kapitaalvorming. Stroomafwaarts wordt het grootste deel van de melk gebruikt als grondstof voor de verwerkende industrie (melkerijen, roomijsfabrikanten...). Na eventueel nog verdere transformatie zijn de zuivelproducten van belang voor de groot- en detailhandel en komen zo terecht bij de consument.

De bedrijfskolom beperkt zich niet tot de landsgrenzen, maar de zuivelproducten leveren ook een belangrijke bijdrage aan de agrarische handelsbalans.

Ten slotte zijn er ook nog de horizontale schakels zoals de financiële instellingen, onderwijs...

De bedrijfskolom is dus zeer uitgebreid. Rekening houdend met de beschikbaarheid van specifieke cijfers werd de bedrijfskolom melk echter beperkt in dit rapport. In figuur 1 wordt een schematisch overzicht gegeven van welke schakels en bedrijvigheden geanalyseerd worden en worden de voornaamste stromen in de kolom aangeduid. De indeling van de bedrijvigheden is voor de meeste schakels gebaseerd op de Europese nomenclatuur NACE omdat de voornaamste databronnen (gegevens van RSZ en btw) gebruik maken van deze indeling. In de bijlage worden de gebruikte NACE-codes per indicator weergegeven.

Figuur 1: De bedrijfskolom melk

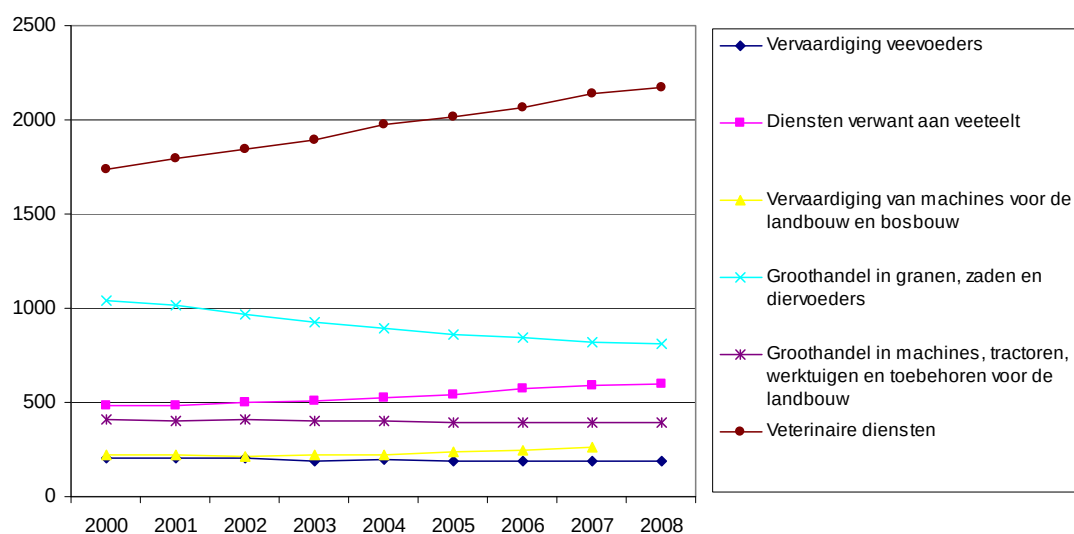
2 De toelevering

Wat de sectoren stroomopwaarts van de landbouw betreft, is het beschikbare cijfermateriaal niet gedetailleerd genoeg om specifieke cijfers voor de bedrijfskolom melk weer te geven. De geciteerde cijfers hebben dus, tenzij anders vermeld, betrekking op de gehele land- en tuinbouw.

2.1 Aantal bedrijven

In figuur 2 wordt de evolutie van het aantal Vlaamse bedrijven in de toeleveringssectoren weergegeven. In totaal zijn er ongeveer 4.450 bedrijven die goederen en diensten aan de land- en tuinbouw leveren. Een aantal sectoren ontbreken omdat deze cijfers vertrouwelijk zijn. De veterinaire diensten met 2.176 bedrijven nemen veruit het grootste aandeel voor hun rekening. De evolutie is sterk wisselend naargelang van de sector. De bedrijven actief in veterinaire diensten en in diensten verwant aan de veeteelt en in mindere mate in vervaardiging van machines zijn toegenomen in aantal. Het aantal groothandelaars in granen, zaden en veevoeders is echter sterk gedaald.

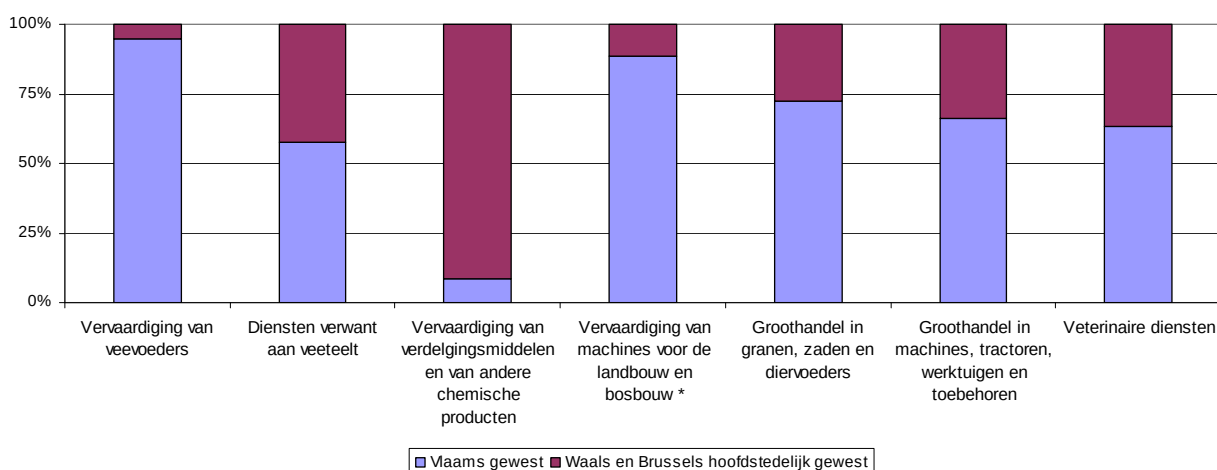
Figuur 2: Evolutie van het aantal bedrijven in de toeleveringssector, 2000-2008

Bron: FOD Economie op basis van btw-aangiften

Van het nationaal aantal bedrijven in de toeleveringssector is, met uitzondering van de bedrijven actief in de vervaardiging van verdelingsmiddelen en andere chemische producten, meer dan de helft in Vlaanderen gelegen (figuur 3). Bij de veevoedernijverheid is dit zelfs 85%.

Figuur 3: Aandeel van het aantal Vlaamse bedrijven in de nationale toeleveringssector, 2008

*: cijfer 2007

Bron: FOD Economie op basis van btw-aangiften

2.2 Tewerkstelling

De cijfers over de tewerkstelling (tabel 1) zijn gebaseerd op de statistieken van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ). Voorafgaand dient opgemerkt te worden dat deze cijfers geen rekening houden met de talrijke zelfstandigen die actief zijn in de toelevering. De geciteerde cijfers geven dus slechts een partieel beeld van de totale tewerkstelling.

Volgens de RSZ-gegevens stelde de Vlaamse toeleveringssector 12.130 personen tewerk in 2007 of 72% van de nationale tewerkstelling in deze sector. De grootste werkgever is de subsector 'vervaardiging van machines voor de landbouw en bosbouw', gevolgd door de 'vervaardiging van veevoeders'. Het zijn net deze sectoren die zich qua aantal bedrijven onderaan op de ranglijst bevinden.

Tabel 1: Evolutie van de tewerkstelling in de toeleveringssector, 2000-2007

	2000	2005	2006	2007	
	aantal	aantal	aantal	aantal	aandeel Vlaanderen
Vervaardiging van veevoeders	2.668	2.951	3.009	2.987	92%
Diensten verwant aan de veeteelt	194	179	157	146	39%
Vervaardiging van kunstmeststoffen	824	316	319	320	20%
Vervaardiging van verdelgingsmiddelen en andere chem. prod.	1.313	1.010	1.004	1.003	75%
Vervaardiging van machines voor de landbouw en bosbouw	3.685	3.641	3.717	4.025	89%
Groothandel in granen, zaden en diervoeders	1.515	1.296	1.185	1.183	56%
Groothandel in machines, tractoren, werktuigen en toebehoren	1.796	1.760	1.883	1.910	72%
Veterinaire diensten	607	551	556	558	62%
Totaal toeleveringssector	12.602	11.703	11.827	12.130	72%

Bron: RSZ statinfo

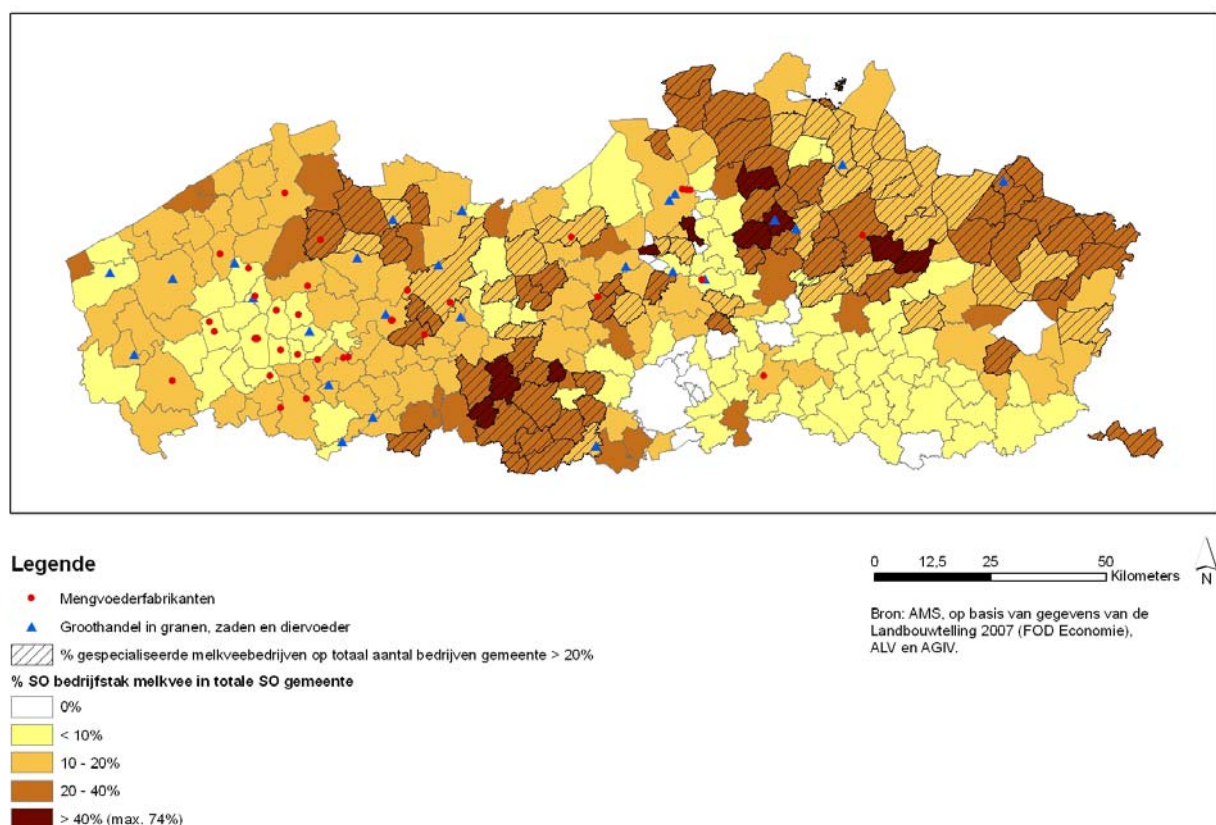
2.3 Omzet

De groothandel in granen, zaden en diervoeders en de bedrijven gespecialiseerd in de bereiding van diervoeders vormen de top 2 qua omzetcijfer. In 2008 realiseerden zij een omzetcijfer van respectievelijk 3.540 en 3.326 miljoen euro.

Op kaart 1 worden de qua omzet grootste bedrijven weergegeven van deze 2 sectoren die een jaarrekening hebben neergelegd bij de Nationale Bank van België in 2008. Op de kaart wordt eveneens het belang van de melkveehouderij per gemeente aangeduid. Alle gemeenten waar meer dan 20% van het aantal landbouwbedrijven gespecialiseerde melkveebedrijven zijn, zijn gearceerd en het relatieve aandeel van de standaardoutput van melkvee en jongvee wordt weergegeven aan de hand van een kleurenschaal.

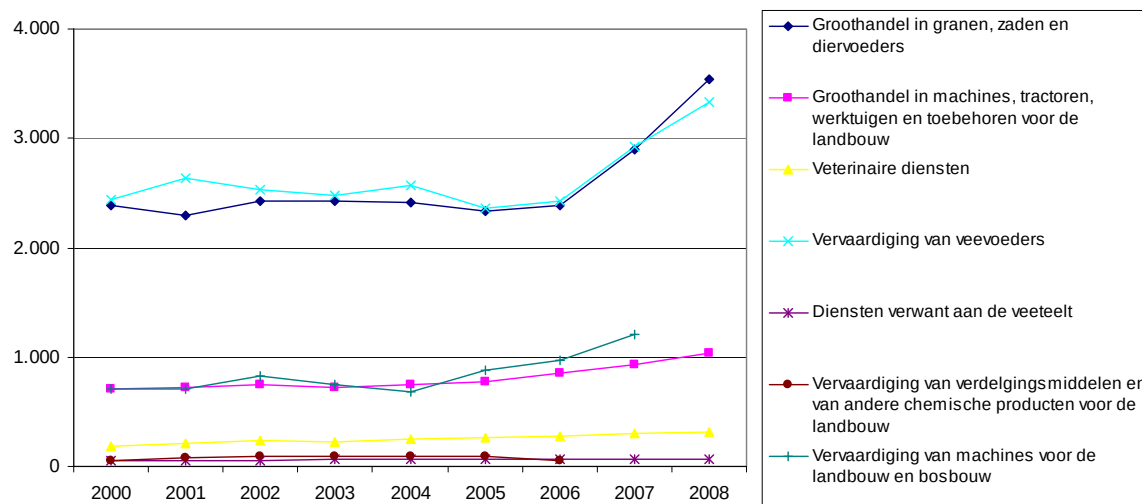
Hieruit blijkt dat de ligging van de bedrijven minder gerelateerd is met het belang van de melkveehouderij. Er is een sterke concentratie van de bedrijven in West-Vlaanderen. Dit is de regio waar de veredelingssector sterk vertegenwoordigd is. Het grootste deel van de productie van veevoeders is immers bestemd voor de veredelingssector (zie verder).

Kaart 1: De groothandel in granen, zaden en diervoeders en de veevoederbedrijven in Vlaanderen, 2008

Figuur 4 geeft de evolutie van de Vlaamse omzetcijfers weer in de toeleveringssector. Hieruit blijkt het hoger niveau van 2007 en 2008. Het jaar 2008 en in mindere mate 2007 werden immers gekenmerkt door zeer hoge inputprijzen voor de melkveehouders (o.a. voor diervoeders).

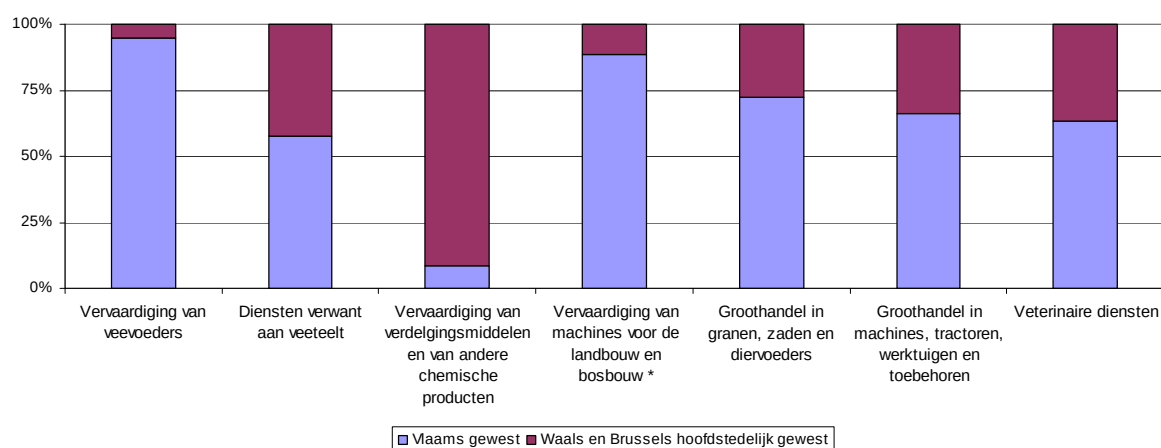
Figuur 4: Evolutie van het omzetcijfer in de toeleveringssector, miljoen euro, 2000-2008

Bron: FOD Economie op basis van btw-aangiften

Net zoals voor de overige kengetallen heeft Vlaanderen voor de meeste sectoren duidelijk het overwicht, behalve voor de vervaardiging van verdelgingsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw (figuur 5). Voor de veevoedernijverheid is dit aandeel het hoogst (95%).

Figuur 5: Aandeel Vlaanderen in nationale omzetcijfers van de toeleveringssectoren, 2008

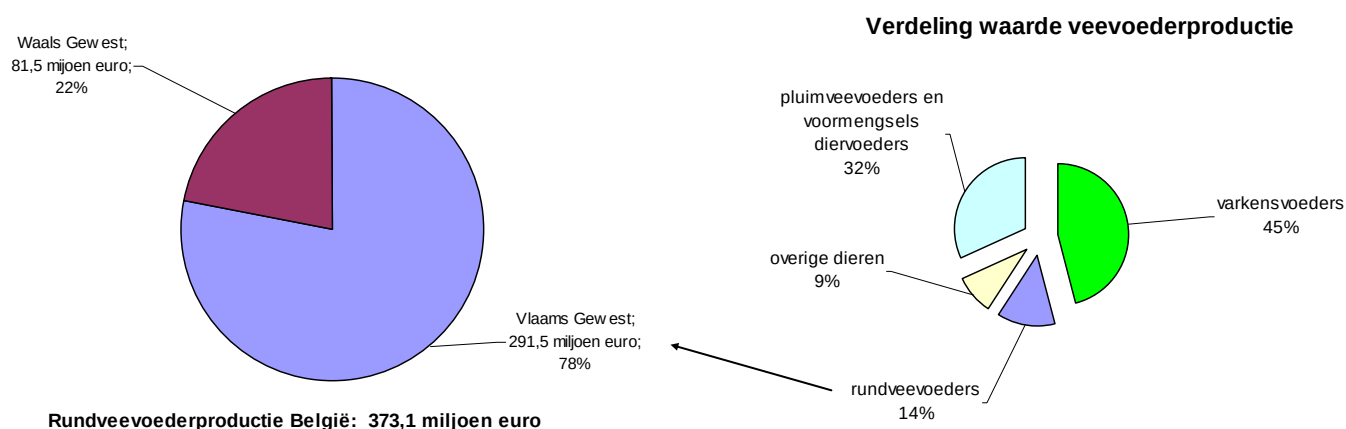
*: cijfer 2007

Bron: FOD Economie op basis van btw-aangiften

De cijfers voor de veevoedernijverheid kunnen nog verder opgesplitst worden aan de hand van gegevens van de PRODCOM (Products of the European Community) enquête. Elke onderneming of vestiging die ofwel 20 personen of meer tewerkstelt ofwel een jaaromzet heeft van 3,5 miljoen euro, is verplicht deze enquête in te vullen. De productie van de ‘kleine’ bedrijven is dus niet opgenomen in de geciteerde cijfers. De productie van voeders voor kleine huisdieren werd eveneens buiten beschouwing gelaten.

Uit deze gegevens blijkt dat de rundveevoeders ongeveer 14% uitmaken van de totale Vlaamse omzet in de veevoedernijverheid en dat Vlaanderen goed is voor 78% van de nationale waarde van de rundveevoederproductie (figuur 6). De Vlaamse cijfers zijn enkel beschikbaar voor 2008, zodat geen evolutie in de tijd kan worden weergegeven.

Figuur 6: Verdeling van de waarde van rundveevoederproductie over de gewesten, 2008

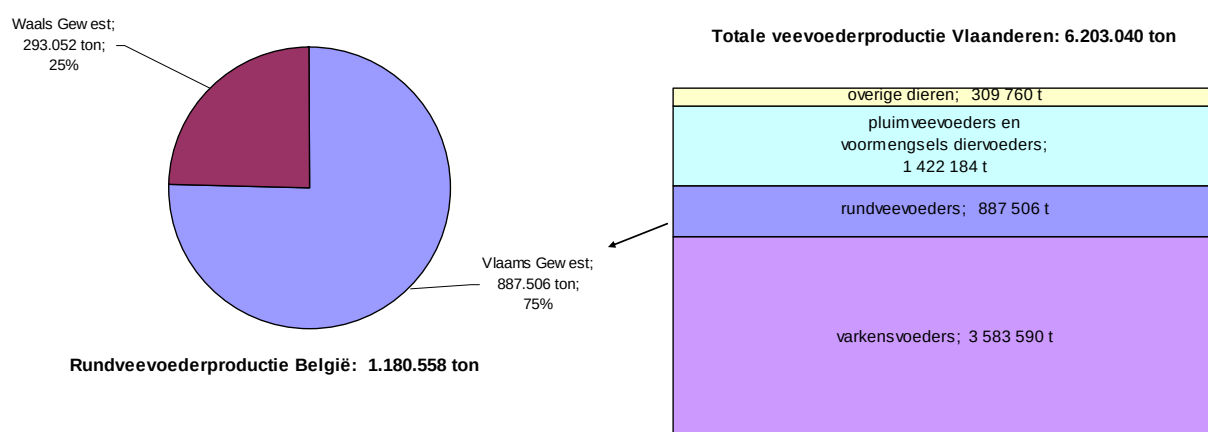
Bron: FOD Economie op basis van PRODCOM gegevens

2.4 Productie

Wat de productie in volume betreft, worden enkel cijfers weergegeven voor de veevoedernijverheid.

Volgens de gegevens van de PRODCOM-enquête bedraagt de Vlaamse rundveevoederproductie 887.506 ton in 2008 of 75% van de nationale productie. De bereidingen voor het voeren van rundvee maken ongeveer 14% uit van de totale Vlaamse veevoederproductie (figuur 7).

Figuur 7: Verdeling van de productie van rundveevoeders over de gewesten, 2008

Bron: FOD Economie op basis van PRODCOM gegevens

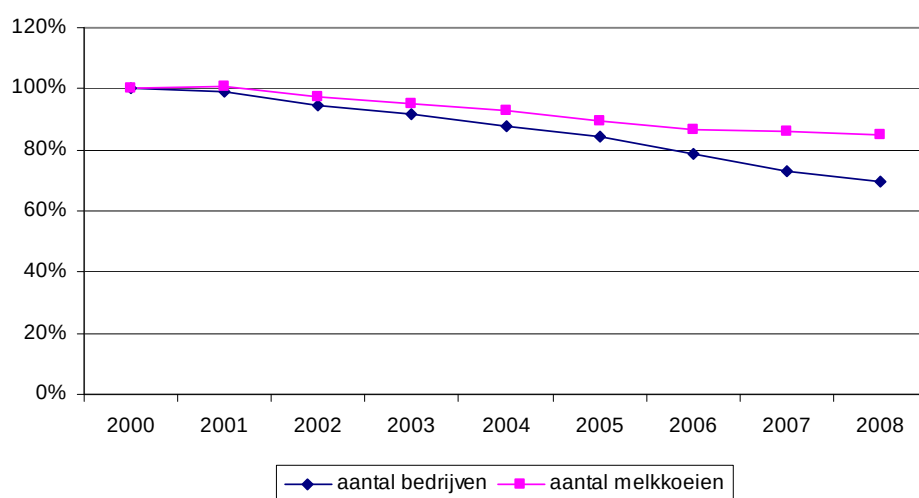
3 De landbouwsector (melk- en zuivelproductie)

3.1 Aantal bedrijven en veestapel

Volgens de mei-enquête 2008, telt Vlaanderen 277.343 melkkoeien in productie die gehouden worden op 6.919 bedrijven. 3.901 bedrijven kunnen beschouwd worden als gespecialiseerde melkveehouderijen. Zowel het aantal melkkoeien als het aantal bedrijven vertoont een neerwaartse trend (figuur 8). De instelling van de melkquota (in 1984) en de toename van de melkgift per koe is hier zeker niet vreemd aan. Het aantal bedrijven daalt sterker dan het aantal melkkoeien, wat wijst op een schaalvergroting.

Er is ook een toenemende specialisatie. Ten opzichte van 2000 werden er 963 gespecialiseerde bedrijven minder geteld (-20%), terwijl het aantal bedrijven met melkkoeien in productie in die periode verminderde met 3.042 (-31%).

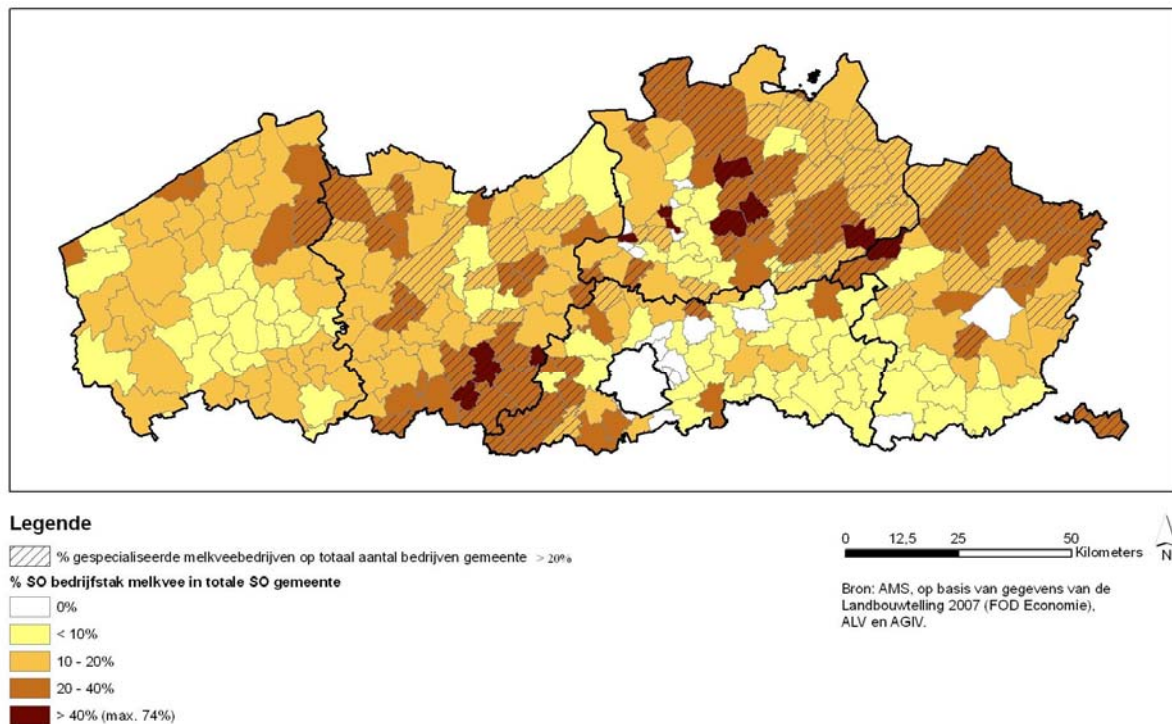
Figuur 8: Evolutie van het aantal melkkoeien en het aantal bedrijven met melkkoeien in productie, index (2000=100), 2000-2008

Bron: Departement Landbouw en Visserij en FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie ADSEI

De melkveehouderij is verspreid over heel Vlaanderen, wat blijkt uit kaart 2. In bijna alle gemeenten wordt melkvee gehouden. De Vlaamse Ardennen, het Meetjesland, Noord-Limburg en de Antwerpse Kempen zijn zones waar melkvee meer dan 20% uitmaakt van de totale standaardoutput van de gemeente.

Kaart 2: Belang van de melkveehouderij per gemeente, 2007

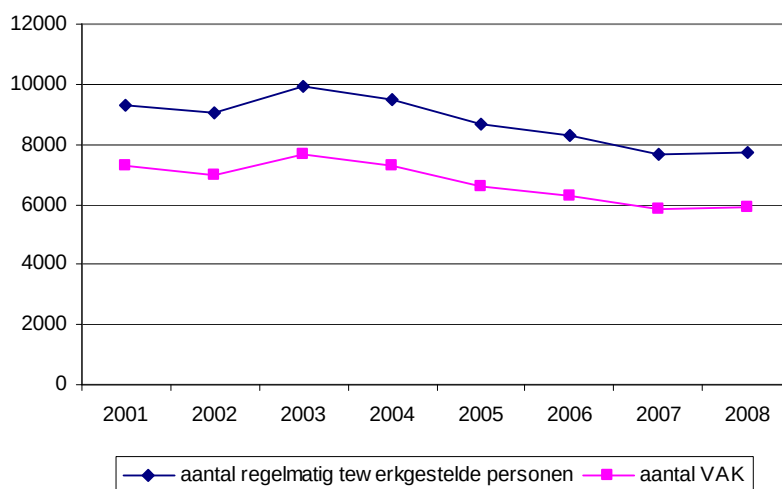

Bron: Departement Landbouw en Visserij en FOD Economie

3.2 Tewerkstelling

De gespecialiseerde melkveebedrijven stellen in 2008 7.749 personen¹ regelmatig tewerk. Omgerekend naar voltijds tewerkgestelden en rekening houdend met de onregelmatig tewerkgestelden, komt dit neer op 5.908 volwaardige arbeidskrachten (VAK). De evolutie van de tewerkstelling vertoont een neerwaartse tendens, maar stabiliseert zich in 2008 (figuur 9).

Figuur 9: Evolutie van het aantal regelmatig tewerkgestelde personen en het aantal VAK, 2001-2008

Bron: Departement Landbouw en Visserij en FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie ADSEI

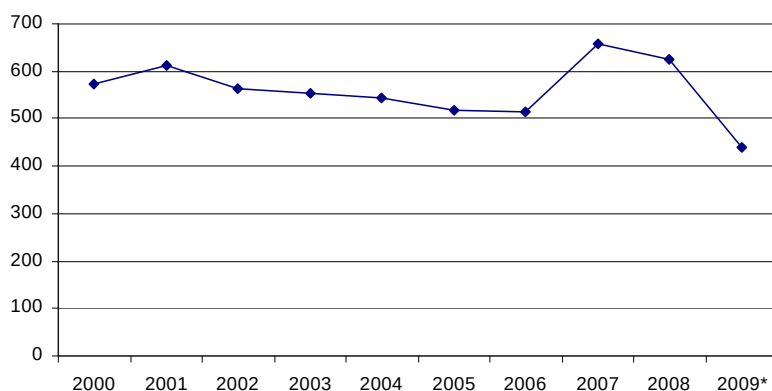
¹ Dit cijfer omvat eveneens de zelfstandigen.

3.3 Productiewaarde

Met een productiewaarde van 441 miljoen euro in 2009 (voorlopig cijfer) is de zuivelsector goed voor 9,8% van de waarde van de Vlaamse land- en tuinbouwproductie. De zuivelproducten vormen in 2009 het derde belangrijkste product binnen de veeteeltsector na varkens- en rundvlees. Vlaanderen heeft een aandeel van ongeveer 61% in de nationale waarde van de zuivelproducten.

Figuur 10 geeft de evolutie weer van de Vlaamse productiewaarde van zuivel. De omzetwaarde van de zuivelsector werd in 2009 sterk neerwaarts bijgesteld (-29,3% ten opzichte van 2008). De totale melkproductie was in 2009 weliswaar gestegen, maar de prijzen lagen bijzonder laag. De extreem lage melkprijzen waren te wijten aan een combinatie van meerdere factoren. De hoge prijzen op de zuivelmarkt in 2007 hadden aanleiding gegeven tot een stijgende productie in en buiten Europa. De economische crisis, de relatief dure euro en de afbouw van de marktbescherming gaven aanleiding tot een bijkomende prijsdruk.

Figuur 10: Evolutie van de productiewaarde van melk- en melkderivaten, miljoen euro, 2000-2009

*: voorlopig cijfer

Bron: Departement Landbouw en Visserij

3.4 Productie

Voor de productiecijfers wordt een beroep gedaan op de statistieken van het beleidsdomein Landbouw en Visserij, opgesteld in het kader van de melkquotaregeling. Er wordt een onderscheid gemaakt in melkleveringen en rechtstreekse verkoop².

Uit de cijfers van de melkleveringen, blijkt dat er in Vlaanderen in de melkcampagne 2008/09 (lopend van 1 april 2008 tot en met 31 maart 2009) 1.870 miljoen liter volle melk geleverd werd. Dit maakt 62% uit van de nationale verkopen in deze categorie. Deze melkaanvoer is

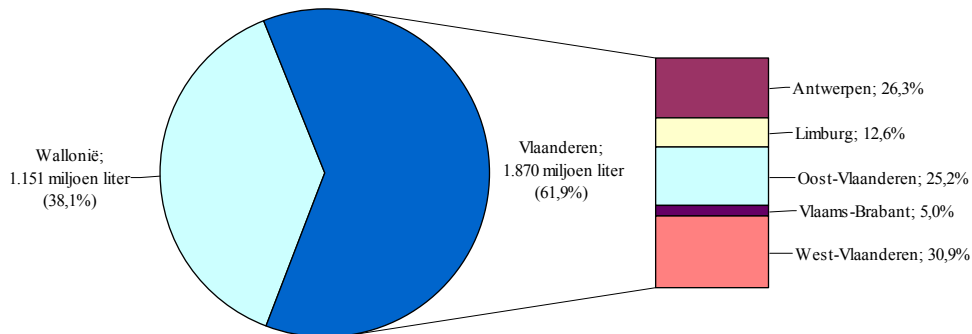
² Levering: is elke levering van melk, exclusief andere zuivelproducten, door een landbouwer aan een koper. Een koper wordt gedefinieerd als een onderneming of een groepering die melk koopt van een landbouwer:

- ofwel om deze in te zamelen, te verpakken, op te slaan, te koelen en te behandelen of te verwerken
- ofwel om deze door te verkopen aan één of meer bedrijven die melk of andere zuivelproducten behandelen of verwerken.

Rechtstreekse verkoop: is elke verkoop of overdracht van melk of andere zuivelproducten door de landbouwer rechtstreeks aan de eindverbruiker, alsook de leveringen van afgeroomde melk en room aan een koper.

voor het grootste deel afkomstig van bedrijven uit West- en Oost-Vlaanderen en Antwerpen (figuur 11).

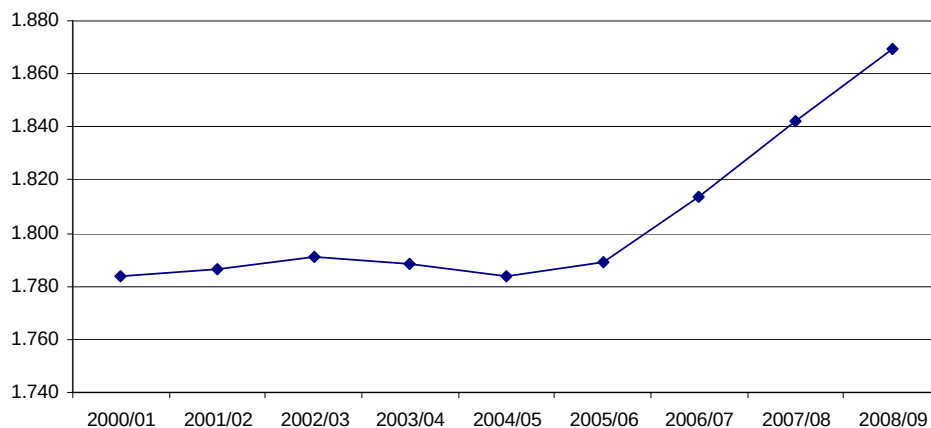
Figuur 11: Verdeling van melkleveringen over de gewesten en provincies, melkjaar 2008/2009

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Door het quotastelsel variëren de melkleveringen relatief weinig van jaar tot jaar. Vanaf 2006 is er wel een quotaverruiming, zodat de melkleveringen vanaf dit melkjaar toegenomen zijn (figuur 12). In het kader van de MTR werd vanaf 1 april 2006 het quotum gedurende drie opeenvolgende tijdvakken met 0,5% verhoogd. Vanaf 1 april 2008 is er een bijkomende verhoging van 2%. Daarnaast werd ook een deel van de nationale reserve definitief verdeeld over de landbouwers met quotum waardoor het quotum leveringen bijkomend verhoogd werd met 0,4%. Het quotum leveringen 2008/09 bedraagt 1.969 miljoen liter in Vlaanderen of 60% van het nationaal quotum.

Figuur 12: Evolutie van melkleveringen, miljoen liter, melkjaar 2000/01 - 2008/2009

Bron: Departement Landbouw en Visserij

De melkleveringen hebben betrekking op 6.461 producenten of een gemiddelde van 289.380 liter per producent. Als gevolg van een dalend aantal producenten (-37% ten opzichte van 2000/01) en een stijging van de melkleveringen (+4,8%) is de gemiddeld geleverde hoeveelheid per producent gevoelig gestegen (+65,2%).

52,5% van de melkaanvoer is afkomstig van bedrijven met meer dan 400.000 liter (tabel 2). Hoewel 12,3% van de producenten over een quotum beschikt van minder dan 100.000 liter, vertegenwoordigt deze groep een aandeel van slechts 2,5% in de melkleveringen. De meeste producenten (26%) hebben een quotum tussen 100.000 en 200.000 liter.

Tabel 2: Verdeling van de producenten en de melkleveringen per quotumklasse, 2008/09

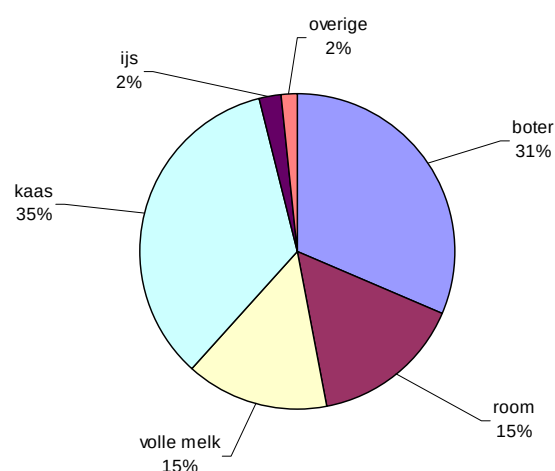
quotumklasse (1.000 liter)	producenten		melkleveringen	
	aantal	%	1.000 liter	%
< 50	275	4,3	11.367	0,6
50 -100	519	8,0	35.883	1,9
100-200	1.688	26,1	230.172	12,3
200-300	1.227	19,0	278.267	14,9
300-400	1.019	15,8	333.664	17,8
400-500	676	10,5	287.548	15,4
≥ 500	1057	16,4	692.782	37,1
totaal	6.461	100	1.869.684	100

Bron: Departement Landbouwen Visserij

Naast de leveringen, wordt er ook een gedeelte van de melk verwerkt voor directe verkoop. In 2008/09 bedraagt de rechtstreekse verkoop van zuivelproducten, uitgedrukt in liter volle melkequivalenten, 14,9 miljoen liter. Het betreft 561 landbouwers, wat neerkomt op een gemiddelde verkoop van 26.576 liter per producent.

Een indeling van deze rechtstreekse verkoop per product leert dat de meeste liters melkequivalenten afkomstig zijn van de verkoop van boter en kaas (figuur 13). Er dient wel opgemerkt te worden dat bij de omzetting naar melkequivalenten de nevenproducten (bv. afgeroomde melk, karnemelk,...) niet meegeteld worden om dubbeltellingen te vermijden.

Figuur 13: Verdeling van de rechtstreekse verkopen (omgezet in volle melkequivalent) per product, %, melkjaar 2008/2009

Bron: Departement Landbouwen Visserij

3.4 Rentabiliteit

In tabel 3 worden enkele technische en financiële indicatoren van de melkveehouderij opgenomen. De cijfers hebben betrekking op de analyse van 97 sterk gespecialiseerde bedrijven (productierichting 411) die een boekhouding hebben bij de afdeling Monitoring en Studie. Voor meer details wordt verwezen naar het rentabiliteitsverslag³.

Tabel 3: Evolutie van de rentabiliteitscijfers melk, 2005-2008

kengetal	2005	2006	2007	2008
Familiaal arbeidsinkomen per FAK	24.551	26.366	44.388	19.044
Opbrengsten per hectare cultuurgrond	3.920	4.096	5.313	4.549
waarvan rundvee en voedergewassen	3.209	3.266	4.336	3.676
Kosten per hectare cultuurgrond	4.484	4.604	5.142	5.359
Melkproductie (liter/bedrijf)	318.872	343.016	383.558	399.626
waarvan: - bestemd voor de melkerij (%)	94,3	96,0	95,0	95,7
Prijs per liter aan melkerij (euro/100 liter)	29,02	28,45	35,68	33,08
Melkgift per koe (liter/koe)	6.612	6.744	6.993	7.034
Gemiddelde krachtvoederkost voor melkvee (euro/kg)	0,188	0,187	0,229	0,270

Bron: Departement Landbouw en Visserij

Het arbeidsinkomen van de melkveehouder varieert sterk van jaar tot jaar. Het jaar 2008 werd gekenmerkt door een laag arbeidsinkomen. Dit resulteert uit een daling van de opbrengsten en stijgende kosten.

De financiële opbrengst per ha van de bedrijfstak rundvee en voedergewassen is gedaald tegenover 2007, maar nog steeds beter dan 2005 en 2006. De opbrengsten bestaan voor 86% uit de opbrengsten uit melkproducten. De melkprijs is lager, maar blijft nog op een hoger niveau dan 2005 en 2006. Eind 2008 brak de kredietcrisis uit. Deze was medeverantwoordelijk voor een lagere vraag naar zuivelproducten. Aan aanbodzijde was er ook een probleem, door de oplopende voorraad aan zuivel wereldwijd. Hierdoor begon eind 2008 de melkprijs te dalen.

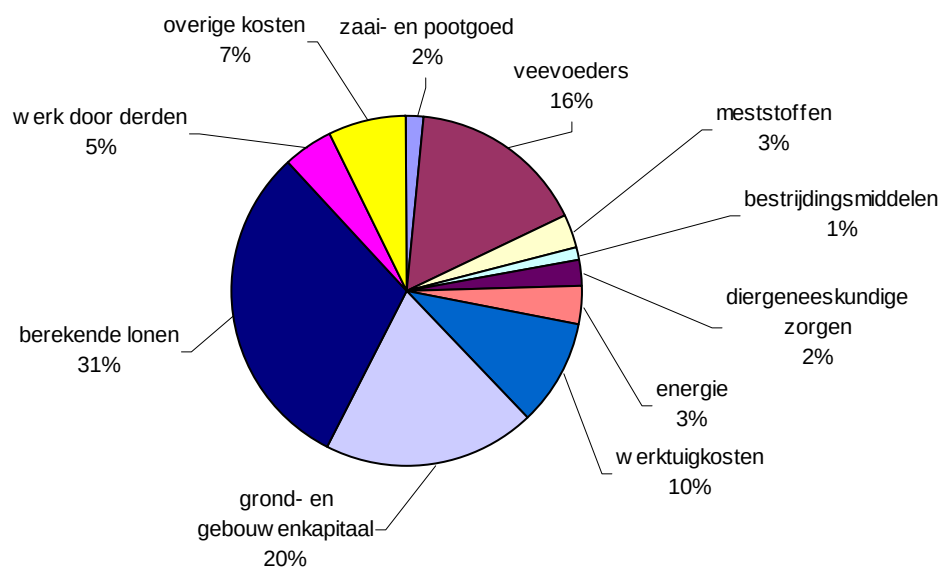
Gemiddeld werd er op de bedrijven meer melk geproduceerd in 2008. Het percentage melk dat aan de melkerij verkocht werd steeg licht. De Vlaamse bedrijven scoren technisch steeds beter: de gemiddelde melkgift per koe neemt immers elk jaar nog toe.

De kosten stegen met 4% ten opzichte van 2007. In 2007 waren de kosten voor de melkveesector al sterk gestegen, in 2008 zette die trend zich voort, zij het iets minder sterk dan in 2007. De grootste uitschieter was de veevoederkost, die met 12% toenam tegenover 2007. De veevoederkosten bestaan voor ongeveer 77% uit uitgaven voor aangekocht krachtvoer. De kosten voor meststoffen (+41%) en energie (+17%) stegen ook fors, maar in absolute cijfers waren deze minder belangrijk.

³ Coulier T. (2009) *Rentabiliteitsrapport Land- en tuinbouw 2008*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

De kosten voor de berekende lonen, grond- en gebouwenkapitaal en de veevoeders zijn de drie voornaamste kostenrubrieken en nemen samen twee derde van de kosten op een gespecialiseerd melkveebedrijf voor hun rekening (figuur 14).

Figuur 14: Structuur van de kosten voor de gespecialiseerde melkveebedrijven, 2008

Bron: Departement Landbouw en Visserij

4 De zuivelverwerking en -distributie

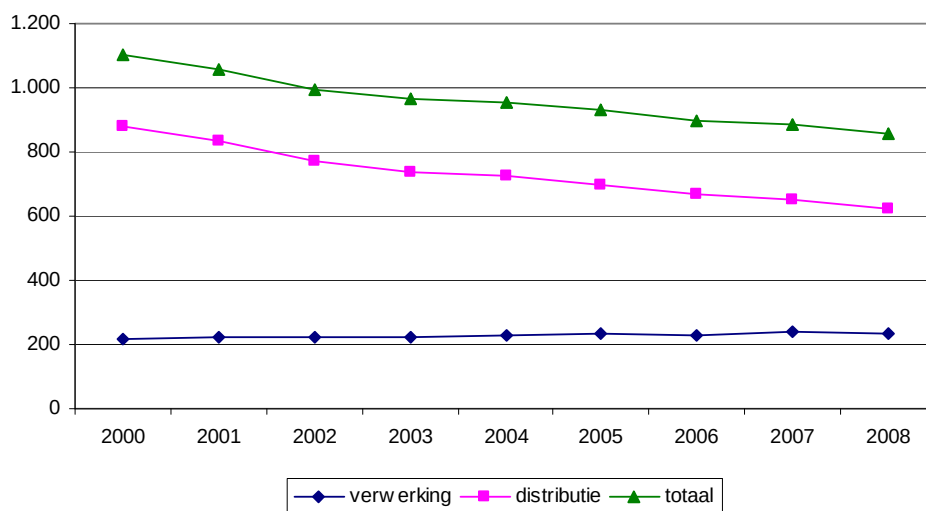
De zuivelverwerking omvat de zuivelfabrieken, kaasmakerijen en de roomijsfabrikanten. De analyse van de distributie wordt beperkt tot de gespecialiseerde distributie in zuivelproducten en eieren, hoewel dit kanaal slechts een klein deel van de distributie van zuivelproducten voor zich neemt.

4.1 Aantal bedrijven

Volgens de btw-aangiften telt Vlaanderen in 2008 235 bedrijven die actief zijn in de zuivelverwerking en 624 die gespecialiseerd zijn in de distributie van zuivelproducten en eieren. Vlaanderen neemt hiermee 51% van de zuivelverwerkers en 71% van de gespecialiseerde handelaars in België voor zijn rekening.

Sinds 2000 is het aantal zuivelverwerkers bijna constant gebleven, terwijl het aantal gespecialiseerde distributiebedrijven gevoelig gedaald is.

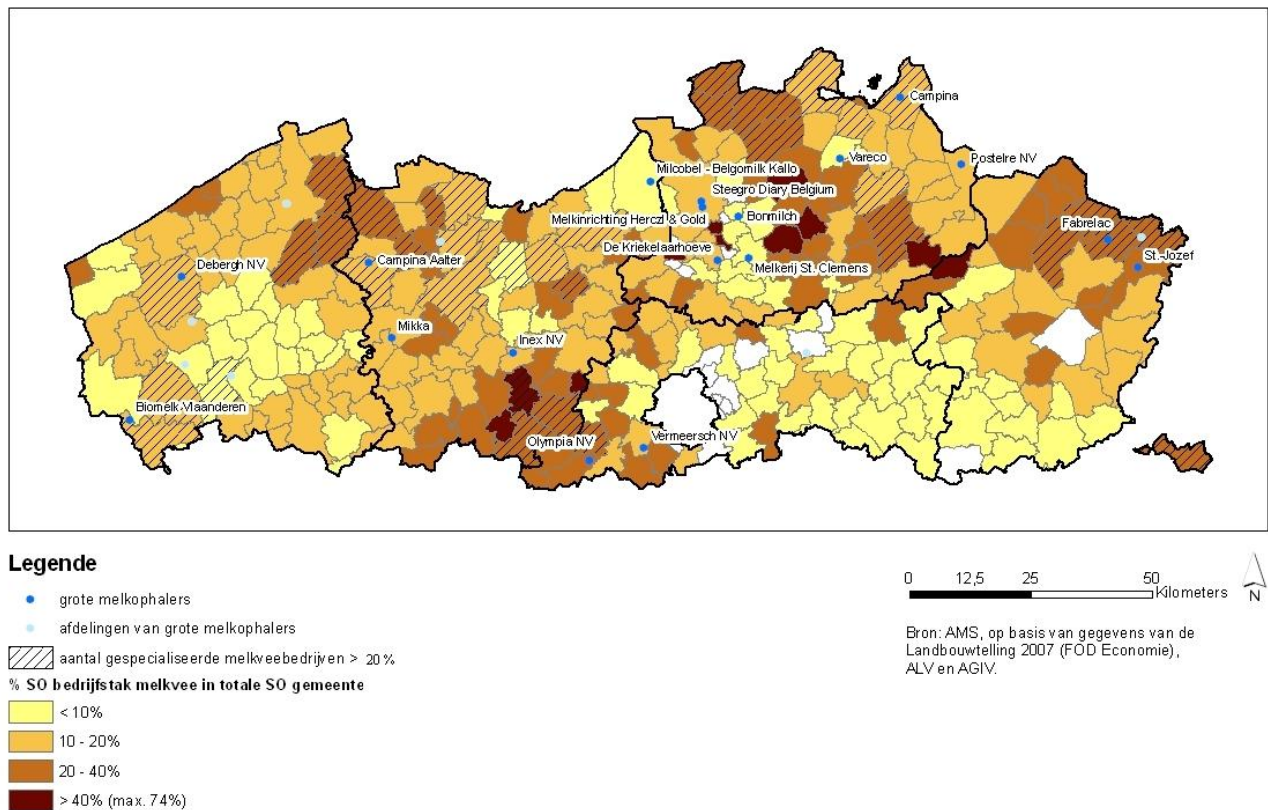
Figuur 15: Evolutie van het aantal bedrijven gespecialiseerd in zuivelverwerking en distributie, 2000-2008

Bron: FOD Economie op basis van btw-aangiften

Op kaart 3 worden naast het belang van de melkveehouderij per gemeente de voornaamste melkophalers aangeduid, namelijk de bedrijven die meer dan 100.000 liter melk per tijdvak ophalen. Door een uitgebreid transportnetwerk en de koeltanks op de bedrijven is de binding van de melkerijen met de typische melkveestrecken geografisch minder duidelijk.

Kaart 3: De voornaamste melkophalers, 2007

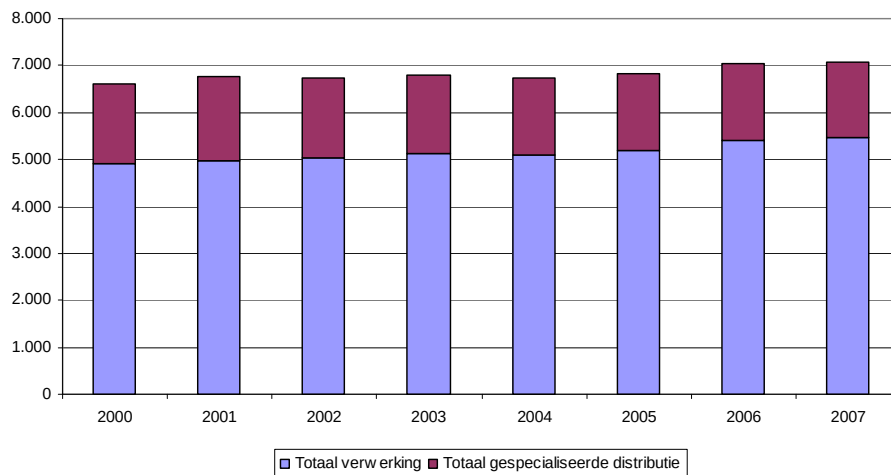
4.2 Tewerkstelling

In 2007 worden er 7.076 personen tewerkgesteld in de zuivelverwerking en distributie, waarvan ongeveer 77% in de zuivelverwerking. Binnen de zuivelverwerking stellen de zuivelfabrieken en kaasmakerijen de meeste personen tewerk ondanks hun kleiner aantal bedrijven.

De tewerkstelling stijgt bij de zuivelverwerking (+11% ten opzichte van 2000), maar daalt bij de gespecialiseerde distributie (-6%). Dit resulteert in een toename van de totale tewerkstelling in deze categorie van bedrijven met 7%. (figuur 16)

Van de nationale tewerkstelling neemt Vlaanderen 75% in bij de zuivelverwerking en 65% bij de gespecialiseerde distributie.

Figuur 16: Evolutie van het aantal tewerkgestelde personen in de zuivelverwerking en gespecialiseerde distributie, 2000-2007

Bron: RSZ statinfo

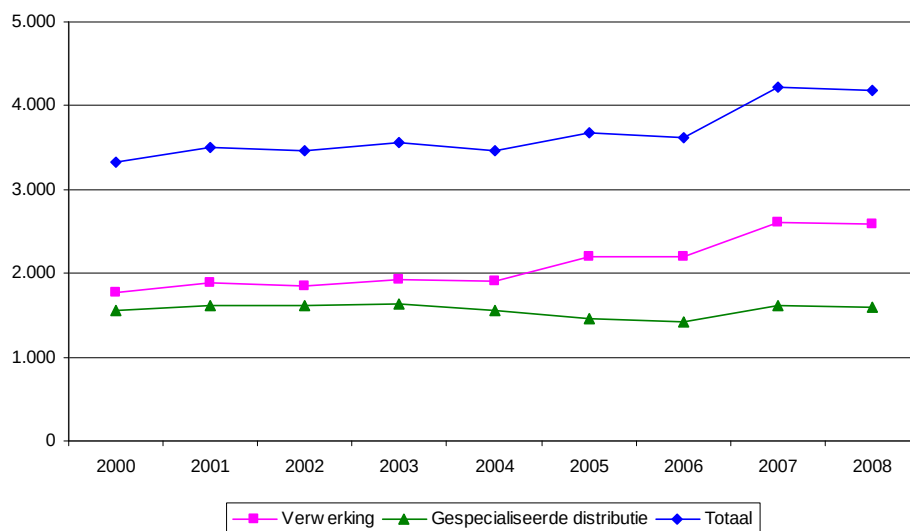
4.3 Omzet

Op basis van de btw-aangiften wordt de omzet van de zuivelverwerking in 2008 geraamd op 2.579 miljoen euro, waarvan 86% afkomstig is van de zuivelfabrieken en kaasmakerijen. De omzet is sinds 2005 en vooral in 2007 en 2008 beduidend hoger dan gedurende de periode 2000-2004 (figuur 17). De toename van de melkleveringen door de melkveehouders en de betere prijsvorming in 2007 zijn hier zeker niet vreemd aan.

De gespecialiseerde distributie noteert een omzetcijfer van 1.596 miljoen euro. Het omzetcijfer daalde tussen 2003 en 2006, maar herstelde opnieuw in 2007 en 2008.

Qua omzet is het aandeel Vlaanderen in de nationale omzet lager dan bij de tewerkstelling, nl. 59% voor de verwerking en 55% voor de gespecialiseerde distributie.

Figuur 17: Evolutie van de omzet van bedrijven gespecialiseerd in zuivelverwerking en distributie, miljoen euro, 2000-2008

Bron: FOD Economie op basis van btw-aangiften

De gemiddelde omzet per bedrijf bedraagt in 2008 11,0 miljoen euro bij de zuivelverwerkers en 2,6 miljoen bij de gespecialiseerde handel. Het gemiddeld omzetcijfer is echter zeer verschillend naargelang van de subsector (tabel 4). Ten opzichte van 2000 vertoont deze indicator een opwaartse tendens voor alle (sub)sectoren, behalve voor de gespecialiseerde detailhandel.

De zuivelverwerking en –distributie is sterk exportgericht: respectievelijk ongeveer 44% en 40% van de omzet in de zuivelverwerking en –distributie is bestemd voor de export.

Tabel 4: Evolutie van de gemiddelde omzet per bedrijf, miljoen euro, 2000-2008

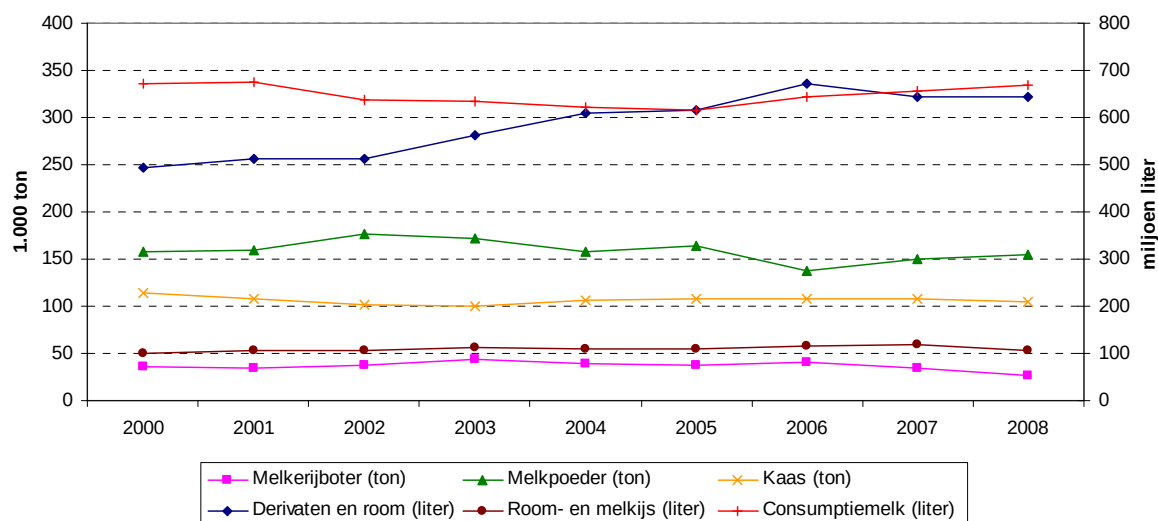
	2000	2005	2006	2007	2008
Zuivelfabrieken en kaasmakerijen	27,6	29,3	28,4	36,3	35,3
Vervaardiging van consumptie-ijs	1,0	1,8	1,9	1,9	2,0
Totaal verwerking	8,0	9,4	9,5	11,0	11,0
Groothandel in zuivelproducten, eieren	4,5	5,1	4,9	5,6	5,7
Detailhandel in zuivelproducten en eieren	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal gespecialiseerde distributie	1,8	2,1	2,1	2,5	2,6
Totaal verwerking en gespecialiseerde distributie	3,0	3,9	4,0	4,8	4,9

Bron: Eigen berekeningen op basis van gegevens FOD Economie (btw-aangiften)

4.4 Productie

Wat de productie van de zuivelverwerkers betreft, zijn er enkel cijfers op Belgisch niveau beschikbaar (figuur 18).

Figuur 18: Evolutie van de Belgische zuivelproductie, 2000-2008

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie ADSEI

De productie van consumptiemelk daalde stelselmatig tussen 2000 en 2005, maar herstelde zich daarna. De toename van de productie van melkderivaten (chocolademelk, yoghurt,

room...) compenseerde de daling bij de consumptiemelk. De laatste jaren is de productie van melkderivaten gestabiliseerd.

Na een periode van dalende melkpoederproductie is de productie in 2007 en 2008 opnieuw gestegen dank zij een goede exportmarkt.

De productie van kaas en ijs zijn vrij stabiel over de jaren heen. De boterproductie vertoont een inkrimping de laatste jaren.

5 De buitenlandse handel in zuivelproducten

De Belgische zelfvoorzieningsgraad is voor de belangrijkste zuivelproducten, met uitzondering van kaas en condensmelk, groter dan 100 (tabel 5). Dit wil zeggen dat de nationale productie groter is dan het nationale verbruik zodat de zuivelsector sterk exportgericht is.

Tabel 5: Zelfvoorzieningsgraad voor enkele belangrijke zuivelproducten, België, %, 2008

	zelfvoorzieningsgraad
verse vloeibare melkproducten	149
verbruikersroom	134
condensmelk	97
poeder van volle melk/room	251
poeder van afgeroomde melk	177
boter	106
kaas (exclusief smeltkaas)	33
smeltkaas	249

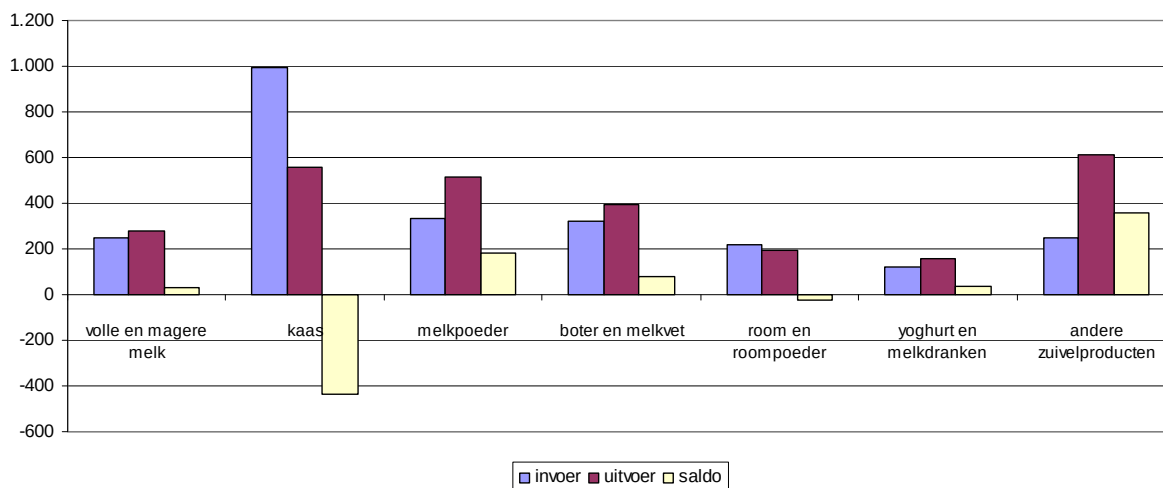
Bron: FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Dit blijkt ook uit de handelsbalans van de zuivelproducten. Met een totale invoer van 2.484,6 en een uitvoer van 2.705,5 miljoen euro, tekenen de zuivelproducten in 2008 een positieve handelsbalans op van 220,9 miljoen euro.

De handelsbalans voor de belangrijkste zuivelproducten wordt weergegeven in figuur 19. Met uitzondering van kaas en room, hebben alle zuivelproducten een positieve handelsbalans. Globaal beschouwd resulteert dit in een positieve handelsbalans voor de zuivelproducten.

Zowel de in- als uitvoer van zuivelproducten neemt ongeveer 21% in van de totale waarde van de agrarische handel.

Figuur 19: Buitenlandse handel in zuivelproducten per productcategorie, België, miljoen euro, 2008

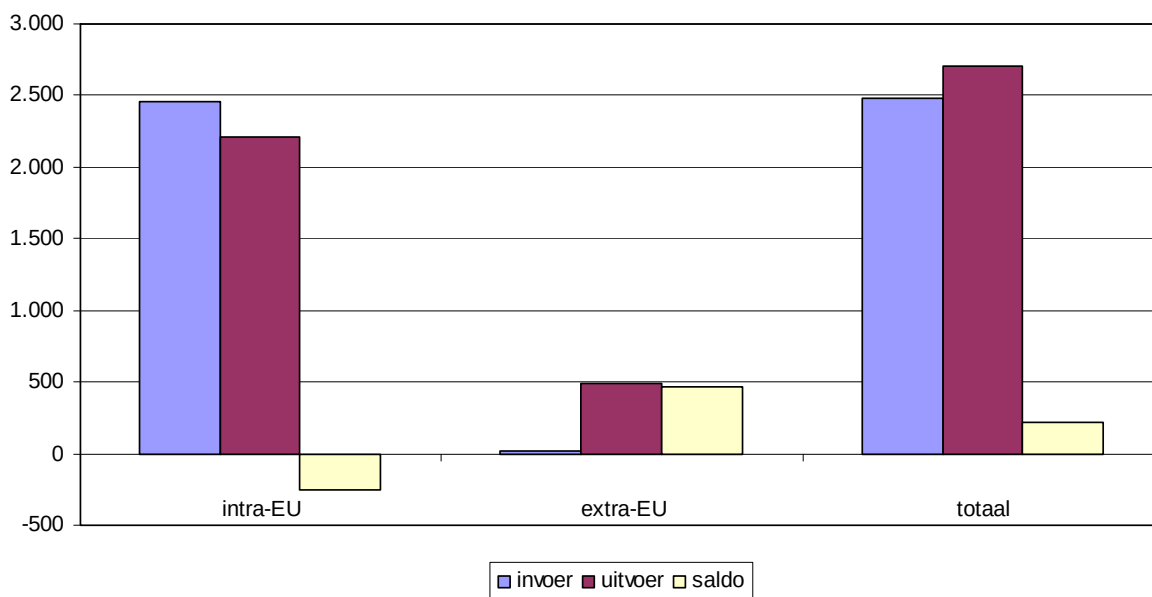

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

Wat de handel met landen binnen de Europese Unie betreft, is de invoer van zuivelproducten globaal groter dan de uitvoer. Het grote positieve saldo van de handel met derde landen

(waarbij melkpoeder veruit het grootste aandeel levert) compenseert dit meer dan voldoende (figuur 20).

Figuur 20: Buitenlandse handel in zuivelproducten, België, miljoen euro, 2008

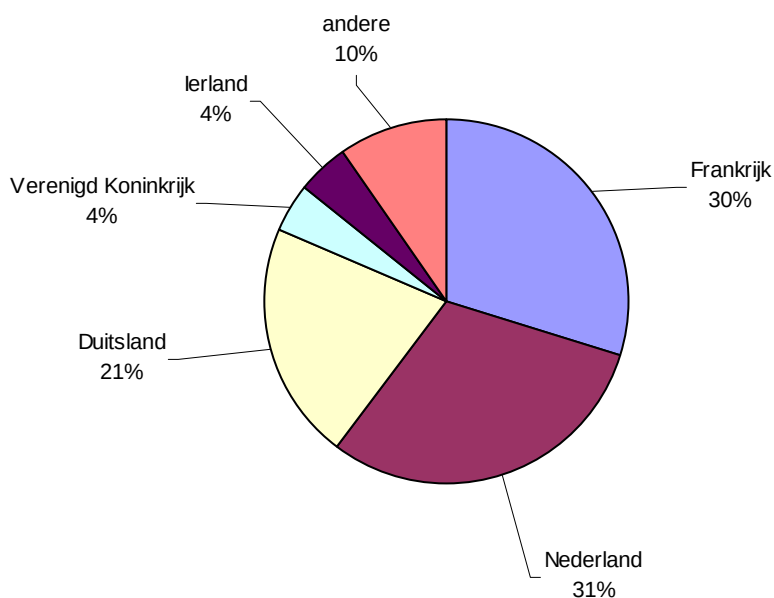

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

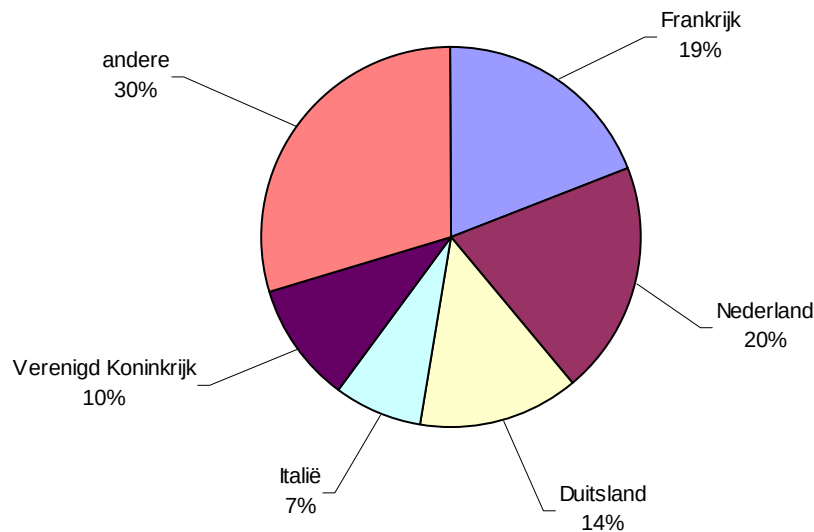
Onze belangrijkste handelspartners zijn Nederland, Frankrijk en Duitsland, wat blijkt uit figuur 21.

Figuur 21: Buitenlandse handel in zuivelproducten per handelspartner, België, 2008

1. Invoer

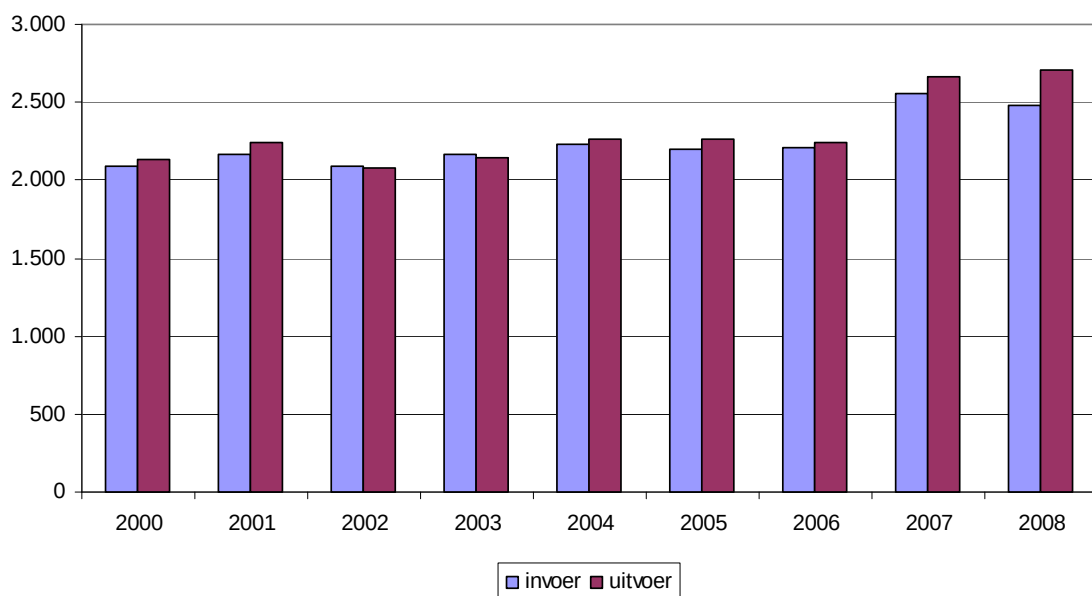
2. Uitvoer

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

In vergelijking met voorgaande jaren, is zowel de in- als de uitvoerwaarde in 2007 en 2008 hoger dan in de periode 2000-2006 (figuur 22). De hoge prijzen van 2007 op de zuivelmarkt liggen aan de basis van de belangrijke waardestijging bij in- en uitvoer. In 2008 is de exportwaarde nog licht gestegen, wat vooral toe te schrijven is aan melkpoeder, kaas en de overige zuivelproducten. De invoer werd neerwaarts bijgesteld vooral voor melkpoeder en in mindere mate voor boter en room.

Figuur 22: Evolutie van de buitenlandse handel in zuivelproducten, België, miljoen euro, 2000-2008

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van Eurostat

6 De consumptie van zuivelproducten

Uit de gegevens inzake gezins aankopen van zuivelproducten per jaar (als indicator voor het zuivelverbruik) blijkt dat de totale aankopen van zuivelproducten in de beschouwde periode gedaald zijn (tabel 6). Dit is volledig toe te schrijven aan de verminderde aankopen per inwoner van melk en van boter.

Tabel 6: Evolutie van de aankopen van enkele zuivelproducten per inwoner per jaar, 2000-2009

- in kg

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Zuivel	113,5	103,3	103,8	102,5	102,0	100,4
- consumptiemelk ^(*)	66,7	54,5	54,8	53,7	53,5	52,7
- boter & margarine	11,0	9,3	9,1	9,0	8,9	8,8
- yoghurt	10,6	11,3	11,6	11,5	11,4	11,5
- kaas	10,1	10,7	10,6	10,8	10,8	10,8
- andere zuivelproducten	15,1	17,6	17,7	17,6	17,5	16,6

^(*): liter

- in euro

	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Zuivel	213,5	230,8	235,3	243,3	263,3	259,7
- consumptiemelk	37,0	42,0	44,7	46,3	49,8	47,5
- boter & margarine	33,8	30,0	30,2	30,9	32,2	32,4
- yoghurt	21,4	23,5	24,3	25,3	27,9	28,3
- kaas	77,0	85,6	85,1	89,1	98,1	97,7
- andere zuivelproducten	44,4	49,8	51,1	51,7	55,3	53,8

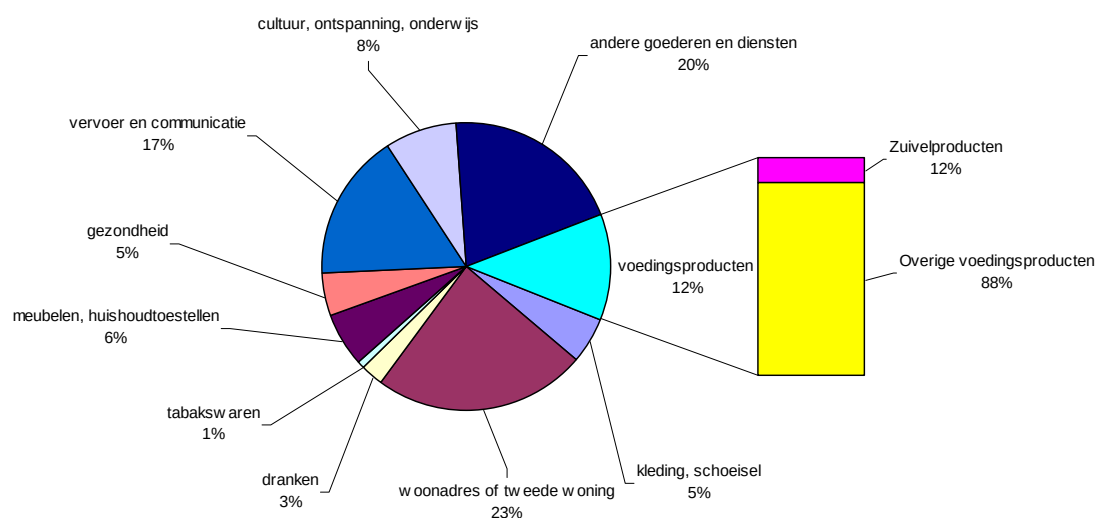
Bron: GfK Panel Services Benelux, VLAM

In geldwaarde uitgedrukt wordt er 259,7 euro per jaar en per inwoner besteed aan zuivelproducten, waarvan 38% aan kaas en 18% aan consumptiemelk.

Opvallend bij het kaasverbruik is het succes van de Belgische kazen. Het marktaandeel van de Belgische kazen groeide naar 23,8% in volume en 27,2% in bestedingen. Twee jaar geleden bedroeg dit respectievelijk 21,5 en 24,4%. Het assortiment in Vlaanderen bestaat relatief meer uit harde-korstkazen (58% van het kaasvolume) en minder uit zachte kazen (14%).

Zuivelproducten nemen ongeveer 12% in van de gezinsuitgaven aan voedingsproducten en 1% van de totale gezinsuitgaven (figuur 23).

Figuur 23: Uitgaven van de gezinnen, Vlaanderen, 2007

Bron: Gezinsbudgetenquête, FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

7 Uitdagingen in de melksector

Een van de belangrijkste uitdagingen voor de melksector in de komende jaren, die een impact zal hebben op de hele bedrijfskolom, is het veranderende Europese landbouwbeleid. Het EU-zuivelbeleid is sedert 2003 grondig hervormd. De prijsondersteuning werd verminderd door de interventieprijzen voor boter en magere melkpoeder stapsgewijs te verlagen met respectievelijk 25 en 15%. In 2008, tijdens de Health Check-discussies, bevestigde de Europese landbouwcommissaris de beslissing van 2003, namelijk dat er vanuit de Europese Commissie geen voorstel tot verlenging van het melkquotastelsel na 2015 zal komen. Met de beslissingen van de Health Check in 2008 wordt getracht om de uitstap uit de quotaregeling gepland in 2015 te realiseren via een ‘zachte landing’. Deze zachte landing moet gerealiseerd worden via een jaarlijkse verhoging van de nationale quota met vijf keer 1%. Daarenboven werd beslist de positieve vetcorrectiecoëfficiënt te halveren, wat voor een aantal lidstaten, in het bijzonder voor België, een degelijke quotaverruiming tot gevolg heeft. Op deze manier wordt de kans op superheffing geleidelijk aan verminderd en moeten quota op een graduele en voorzienbare wijze hun waarde verliezen. Een ander gevolg van de beslissingen van de Health Check is een verdere afbouw van de marktondersteuning. De marktondersteuning moet fungeren als veiligheidsnet en niet als hangmat. Deze beslissingen zullen voor de eerste maal geëvalueerd worden voor het einde van 2010 en er zal nagegaan worden of deze volstaan om de zuivelketen voor te bereiden op een quotumvrij tijdperk na 2015.

Hiermee is de EU duidelijk de weg ingeslagen van de marktorientatie. Een grotere marktorientatie brengt echter een grotere prijs- en inkomensvolatiliteit met zich mee. In het licht van de afschaffing van melkquota en ten gevolge van de grote crisis in de melksector vanaf het einde van 2008 en een groot deel van 2009 werd op Europees niveau een deskundigengroep opgericht die zich moet buigen over de regelingen voor de melksector op middellange en lange termijn. Deze groep gaat na of er nieuwe regelingen kunnen worden ingevoerd om op die manier zowel de markt als de producenteninkomens te stabiliseren. De belangrijkste items die door deze groep worden besproken zijn:

- contractuele betrekkingen tussen melkproducenten en melkfabrieken met het oog op een beter evenwicht tussen vraag en aanbod
- maatregelen om de onderhandelingspositie van de melkproducenten te versterken
- onderzoek van de vraag of de bestaande marktinstrumenten adequaat zijn
- transparantie, consumentenvoorlichting, kwaliteit, gezondheid en etikettering
- innovatie en onderzoek met het oog op een sterker concurrentievermogen van de sector
- de mogelijkheid van een termijnmarkt in de melksector.

In maart 2010 organiseerde de EU-commissie een conferentie waar de hele productiekolom vertegenwoordigd was. Hiermee wilde de commissie alle stakeholders consulteren in het kader van de ‘High Level Expert Group on milk’. De stand van zaken over de werkzaamheden van de expertengroep werd er geschetst⁴.

- Wat de contractuele betrekkingen betreft, is er een algemene instemming om contracten te promoten. Er zijn verschillende meningen inzake de wijze waarop de contracten gepromoot moeten worden. Richtlijnen en ‘goede praktijken’ op vrijwillige basis zijn aanvaardbaar voor iedereen. Een aanzienlijk aantal lidstaten zou tevens een

⁴ ‘EU-Conferentie 26.03.2010: Welke toekomst voor zuivel?’, BCZ-bulletin, nr 6, 30 maart 2010, Leuven, p. 2-9.

verankering in de EU-wetgeving wensen, met minimale essentiële elementen zoals prijs/prijsformule, hoeveelheden en duur. Er komt in elk geval geen gedetailleerde Europese wetgeving. Een aantal deskundigen zijn van oordeel dat melkveehouders voorafgaandelijk de melkprijs moeten kennen. De hoeveelheid die de markt vraagt moet doorgegeven worden naar de melkveehouders.

- Voor het versterken van de onderhandelingspositie van de melkproducenten bestaan er reeds een aantal mogelijkheden om als melkveehouder gezamenlijk melk te verkopen of te commercialiseren. Naast de bekende mogelijkheid van de coöperaties kunnen producentengroeperingen nu al gezamenlijk hun melk aanbieden en onderhandelen over de prijs onder welbepaalde voorwaarden. In de expertengroep is er een meerderheid om nog verder te gaan en om een afwijking van de concurrentieregels toe te staan zoals in de groente- en fruitsector.
- Verder is er nood aan een grotere transparantie. Er komt zeer waarschijnlijk een Europees melkprijsobservatorium.
- Een grote meerderheid in de expertengroep is voorstander van het behoud van het huidige interventiesysteem, namelijk als vangnet en niet als permanente afzetmogelijkheid. Verder is er ook een meerderheid voor het behoud van de rechtstreekse inkomensondersteuning, die voor meer stabiliteit zorgt.

Het is duidelijk dat het beleid ervoor gekozen heeft om de markt een centrale rol te laten spelen. Dit is niet gelijk aan volledige liberalisering. Het betekent dat de marktsignalen doordringen tot bij de melkveehouder. Vroeger was dat niet of veel minder het geval. De melkveehouders moeten meer en meer het spel spelen van vraag en aanbod en moeten prioriteit maken van kostprijsbeheersing, kwaliteit en een bedrijfsstrategie die rekening houdt met schommelende marktprijzen zowel aan input- als aan outputzijde. Een transparante prijsvorming en afzet zekerheid zijn hierbij voor de melkveehouders van groot belang.

De quota zullen niet langer bepalend zijn voor de melkproductie. Een bedrijf zal zijn productie daarbij verder optimaliseren en via duidelijke afspraken met de aanleverende en de verwerkende sector een hoeveelheid melk leveren met net die eigenschappen die de verwerker wenst. De distributie, de zuivelindustrie en de melkveehouder zullen nauw moeten samenwerken om de inputs en outputs van de verschillende schakels in de keten verder op elkaar af te stemmen.

Een eindrapport van de “High Level Group” wordt verwacht tegen eind juni 2010 en de Europese landbouwcommissaris heeft verklaard tijdens het Belgische EU-voorzitterschap op basis van dit eindrapport een aantal wetgevende voorstellen ter discussie op tafel te leggen.

Ondertussen worden in Vlaanderen de Europese beslissingen op de voet gevolgd en wordt, indien nodig, het in 2007 uitgewerkte Vlaamse stappenplan bijgestuurd op basis van vragen van de sector of Europese beslissingen.

Dit stappenplan werd uitgewerkt in samenspraak met de landbouworganisaties en de zuivelsector en omvat maatregelen om de zuivelsector voor te bereiden op de situatie na 2015. Zo wordt naast de verhoging van de quotumplafonds voor melkveehouders, de prijs van quotum verhandeld via het quotumfonds in stappen neerwaarts bijgesteld. Om samenwerking in de melkveesector te bevorderen werd de melkquotaring in het leven geroepen. Door de

oprichting van een dergelijke melkquotaring krijgen melkveehouders die niet in de echt verbonden zijn of niet in de eerste graad verwant zijn, dezelfde mogelijkheden om hun melkquotum samen vol te melken als hun collega's die wel samenwerken met echtgenoten of familieleden die in de eerste graad verwant zijn. Anderzijds werden alle uitzonderingen die van toepassing zijn voor verwanten in de eerste graad ook toegankelijk gemaakt voor verwanten in de tweede graad.

Statistische bijlage

Bedrijfskolom melk, Vlaanderen

Aantal bedrijven

	Code Sector	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toeleveringssector land- en tuinbouw										
Vervaardiging van veevoeders (inclusief voeders voor huisdieren)	Nace 15.7	207	204	202	192	193	191	187	192	188
Diensten verwant aan de veeteelt	Nace 01.42	482	483	498	508	522	541	572	587	602
Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	Nace 24.15	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb
Vervaardiging van verdelgingsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw	Nace 24.2	nb	nb	7	6	7	7	5	6	6
Vervaardiging van machines voor de landbouw en bosbouw	Nace 29.3	218	221	216	222	223	238	247	260	nb
Groothandel in granen, zaden en diervoeders	Nace 51.21	1.045	1.014	965	924	890	861	843	821	809
Groothandel in machines, tractoren, werktuigen en toebehoren voor de landbouw	Nace 51.88	406	399	408	403	400	397	394	390	390
Veterinaire diensten	Nace 85.2	1.740	1.794	1.848	1.890	1.975	2.016	2.063	2.137	2.176
Landbouw										
aantal bedrijven met melkkoeien in productie		9.961	9.856	9.429	9.107	8.743	8.414	7.825	7.297	6.919
zeer gespecialiseerde melkveebedrijven	PR 411		3.345	3.156	3.899	3.667	3.336	3.141	2.953	2.971
matig gespecialiseerde melkveebedrijven	PR 412		1.772	1.630	1.367	1.305	1.172	1.107	952	930
Verwerking										
Zuivelfabrieken en kaasmakerijen	Nace 15.51	58	61	62	61	60	65	66	63	63
Vervaardiging van consumptie-ijs	Nace 15.52	162	162	162	164	169	170	165	175	172
Totaal verwerking		220	223	224	225	229	235	231	238	235
Gespecialiseerde distributie										
Groothandel in zuivelproducten, eieren	Nace 51.331	329	318	306	291	284	274	277	275	266
Detailhandel in zuivelproducten en eieren	Nace 52.271	552	519	466	447	440	423	390	375	358
Totaal gespecialiseerde distributie		881	837	772	738	724	697	667	650	624

nb: niet beschikbaar, vertrouwelijk

Nace (2003): "Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne" ("Statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap").

PR: productierichting. De productierichting wordt vastgesteld rekening houdend met het relatief aandeel van de verschillende producties in het totale bruto standaardsaldo van het bedrijf, waarbij bruto saldo staat voor de geldwaarde van de bruto productie, verminderd met de specifieke kosten.

Bron: FOD Economie op basis van gegevens btw behalve voor landbouw: Departement Landbouw en Visserij op basis van gegevens FOD Economie-ADSEI

Bedrijfskolom melk, Vlaanderen

Aantal tewerkgestelde personen

	Code Sector	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toeleveringssector land- en tuinbouw										
Vervaardiging van veevoeders (exclusief voeders voor huisdieren)	Nace 15.71	2.668	2.535	2.754	2.755	2.996	2.951	3.009	2.987	
Diensten verwant aan de veeteelt	Nace 01.42	194	199	210	200	186	179	157	146	
Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	Nace 24.15	824	850	734	787	316	316	319	320	
Vervaardiging van verdelgingsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw	Nace 24.2	1.313	1.258	1.116	1.001	992	1.010	1.004	1.003	
Vervaardiging van machines voor de landbouw en bosbouw	Nace 29.3	3.685	3.743	3.959	3.695	3.561	3.641	3.717	4.025	
Groothandel in granen, zaden en diervoeders	Nace 51.21	1.515	1.560	1.614	1.640	1.323	1.296	1.185	1.183	
Groothandel in machines, tractoren, werktuigen en toebehoren voor de landbouw	Nace 51.88	1.796	1.807	1.675	1.699	1.690	1.760	1.883	1.910	
Veterinaire diensten	Nace 85.2	607	609	601	550	553	551	556	558	
Totaal toeleveringssector landbouw		12.602	12.561	12.663	12.327	11.617	11.703	11.828	12.130	
Landbouw										
aantal regelmatig tewerkgestelde personen:										
zeer gespecialiseerde melkveebedrijven	PR 411		6.061	5.930	7.334	7.016	6.380	6.092	5.804	5.879
matig gespecialiseerde melkveebedrijven	PR 412		3.244	3.109	2.570	2.498	2.310	2.175	1.871	1.870
aantal VAK:										
zeer gespecialiseerde melkveebedrijven	PR 411		4.688	4.569	5.645	5.330	4.836	4.604	4.403	4.454
matig gespecialiseerde melkveebedrijven	PR 412		2.579	2.417	2.010	1.937	1.753	1.696	1.444	1.454
Verwerking										
Zuivelfabrieken en kaasmakerijen	Nace 15.51	3.280	3.436	3.469	3.720	3.788	3.748	3.979	3.981	
Vervaardiging van consumptie-ijs	Nace 15.52	1.633	1.545	1.561	1.419	1.310	1.438	1.423	1.495	
Totaal verwerking		4.913	4.981	5.030	5.139	5.098	5.186	5.402	5.476	
Gespecialiseerde distributie										
Groothandel in zuivelproducten, eieren	Nace 51.331	1.465	1.554	1.488	1.457	1.460	1.493	1.483	1.458	
Detailhandel in zuivelproducten en eieren	Nace 52.271	246	224	204	199	178	162	148	142	
Totaal gespecialiseerde distributie		1.711	1.778	1.692	1.656	1.638	1.655	1.630	1.600	

Voor de landbouw inclusief zelfstandigen, voor alle andere sectoren exclusief zelfstandigen

Voor de RSZ-gegevens 2000-2004: situatie op 30 juni; vanaf 2005: gemiddelde situatie 30 juni en 31 december

Bron: RSZ-statinfo, behalve voor landbouw: Departement Landbouw en Visserij op basis van gegevens van FOD Economie-ADSEI

Bedrijfskolom melk, Vlaanderen

Omzet in miljoen euro

	Code Sector	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Toeleveringssector land- en tuinbouw											
Vervaardiging van veevoeders (inclusief voeders voor huisdieren)	Nace 15.7	2.441	2.633	2.529	2.477	2.568	2.358	2.429	2.927	3.326	
Diensten verwant aan de veeteelt	Nace 01.42	50	53	57	63	62	65	66	70	72	
Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	Nace 24.15	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	nb	
Vervaardiging van verdelgingsmiddelen en van andere chemische producten voor de landbouw	Nace 24.2	nb	nb	49	80	90	92	93	87	50	
Vervaardiging van machines voor de landbouw en bosbouw	Nace 29.3	702	711	831	750	683	876	974	1 207	nb	
Groothandel in granen, zaden en diervoeders	Nace 51.21	2.386	2.290	2.423	2.424	2.410	2.334	2.392	2.903	3.540	
Groothandel in machines, tractoren, werktuigen en toebehoren voor de landbouw	Nace 51.88	709	719	745	722	753	772	859	935	1.035	
Veterinaire diensten	Nace 85.2	189	208	232	227	246	260	279	299	318	
Landbouw											
Eindproductiewaarde melk en melkderivaten		573	612	562	553	544	519	515	658	624	441
Verwerking											
Zuivelfabrieken en kaasmakerijen	Nace 15.51	1.603	1.631	1.588	1.626	1.611	1.907	1.874	2.289	2.226	
Vervaardiging van consumptie-ijs	Nace 15.52	165	249	251	296	304	299	321	328	352	
Totaal verwerking		1.769	1.880	1.839	1.921	1.915	2.206	2.195	2.616	2.579	
Gespecialiseerde distributie											
Groothandel in zuivelproducten, eieren	Nace 51.331	1.477	1.534	1.540	1.552	1.469	1.387	1.352	1.539	1.521	
Detailhandel in zuivelproducten en eieren	Nace 52.271	87	87	83	81	79	77	72	72	74	
Totaal gespecialiseerde distributie		1.564	1.621	1.623	1.634	1.548	1.465	1.424	1.612	1.596	

*: voorlopig cijfer

Bron: FOD Economie op basis van gegevens btw behalve voor landbouw: Departement Landbouw en Visserij

Bedrijfskolom melk, België
Buitenlandse handel in 1.000 euro

INVOER	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
volle en magere melk	233.078	267.202	286.663	283.843	263.026	232.513	212.652	245.830	248.157
kaas	748.616	817.781	831.178	838.913	818.680	844.253	859.599	904.355	992.048
melkpoeder	349.235	280.315	218.453	225.988	258.027	225.973	258.412	408.586	331.705
boter en melkvet	327.917	315.191	267.740	298.437	327.599	305.835	315.907	370.959	319.748
room en roompoeder	198.430	237.252	228.840	234.629	269.252	275.799	223.383	260.048	221.027
yoghurt en melkdranken	89.090	104.081	113.500	118.032	126.160	133.794	128.831	118.460	121.194
andere zuivelproducten	143.991	143.854	148.689	169.707	163.191	182.231	210.601	247.141	250.732
Totaal zuivel	2.090.357	2.165.677	2.095.063	2.169.550	2.225.936	2.200.398	2.209.384	2.555.378	2.484.609
<i>Totaal agrohandel</i>	18.310.798	19.449.855	20.312.538	20.683.822	21.477.863	22.357.240	23.474.128	26.607.153	29.975.917
% bedrijfskolom melk	11,4%	11,1%	10,3%	10,5%	10,4%	9,8%	9,4%	9,6%	8,3%
UITVOER	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
volle en magere melk	255.009	298.426	276.053	259.260	245.134	204.925	217.283	279.554	279.248
kaas	422.300	474.542	442.301	439.371	455.980	474.228	489.690	523.410	555.031
melkpoeder	477.250	381.295	281.272	295.835	343.254	340.060	309.531	492.496	514.121
boter en melkvet	340.538	335.516	320.522	330.122	341.450	376.740	358.589	465.208	395.929
room en roompoeder	108.839	156.306	148.410	127.199	171.336	149.503	141.750	166.079	196.186
yoghurt en melkdranken	196.854	163.602	148.645	164.913	153.331	155.982	170.572	156.550	154.776
andere zuivelproducten	336.545	437.593	458.777	523.732	557.932	559.305	558.813	576.589	610.198
Totaal zuivel	2.137.335	2.247.279	2.075.979	2.140.432	2.268.416	2.260.744	2.246.228	2.659.884	2.705.489
<i>Totaal agrohandel</i>	20.946.607	22.280.945	22.611.602	22.733.568	23.805.737	25.493.221	26.849.880	29.880.935	33.526.641
% bedrijfskolom melk	10,2%	10,1%	9,2%	9,4%	9,5%	8,9%	8,4%	8,9%	8,1%
SALDO	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
volle en magere melk	21.930	31.224	-10.610	-24.583	-17.893	-27.587	4.631	33.724	31.091
kaas	-326.315	-343.239	-388.876	-399.542	-362.700	-370.025	-369.909	-380.945	-437.016
melkpoeder	128.016	100.980	62.819	69.847	85.227	114.087	51.119	83.910	182.416
boter en melkvet	12.621	20.324	52.782	31.684	13.850	70.905	42.682	94.249	76.181
room en roompoeder	-89.591	-80.946	-80.430	-107.430	-97.916	-126.296	-81.633	-93.969	-24.840
yoghurt en melkdranken	107.764	59.520	35.145	46.880	27.171	22.188	41.741	38.089	33.583
andere zuivelproducten	192.553	293.738	310.088	354.025	394.740	377.075	348.212	329.448	359.467
Totaal zuivel	46.979	81.602	-19.084	-29.118	42.480	60.346	36.844	104.506	220.880

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van gegevens Eurostat

Bedrijfskolom melk, België
Buitenlandse handel in 1.000 euro
2008

					Verenigd Koninkrijk								
INVOER	Frankrijk	Nederland	Duitsland	Italië		Ierland	Portugal	Spanje	Luxemburg	Finland	Intra-EU	Extra-EU	Totaal
volle en magere melk	40.406	66.709	134.519	55	1.458	0	0	468	289	0	248.156	0	248.157
kaas	363.726	310.735	167.673	64.314	9.936	17.214	32	2.148	3.676	14.387	984.498	7.549	992.048
melkpoeder	140.948	81.798	53.061	1.476	29.533	15.122	567	0	228	0	331.085	620	331.705
boter en melkvet	46.763	112.823	32.327	995	10.277	76.885	5.987	10.761	943	2.305	312.336	7.412	319.748
room en roompoeder	26.077	110.494	19.841	846	44.633	0	0	6.163	681	0	221.012	14	221.027
yoghurt en melkdranken	48.755	12.650	48.980	89	273	37	0	1.135	682	0	120.567	627	121.194
andere zuivelproducten	73.883	62.655	68.415	9.176	11.834	121	1.082	7.176	5.583	595	244.402	6.329	250.732
Totaal zuivel	740.559	757.864	524.815	76.951	107.945	109.380	7.668	27.851	12.082	17.286	2.462.057	22.552	2.484.609
UITVOER	Frankrijk	Nederland	Duitsland	Italië	Verenigd Koninkrijk	Ierland	Portugal	Spanje	Luxemburg	Finland	Intra-EU	Extra-EU	Totaal
volle en magere melk	101.016	68.405	79.390	1.581	15.449	1	50	2.159	6.371	0	275.905	3.342	279.248
kaas	72.956	118.643	36.562	111.406	121.697	13.089	1.028	20.059	32.455	2.438	548.194	6.837	555.031
melkpoeder	35.369	95.305	18.323	17.296	9.201	258	318	12.018	873	257	198.781	315.339	514.121
boter en melkvet	112.606	65.674	69.347	40.443	7.744	2.601	14.798	6.426	4.156	433	342.376	53.553	395.929
room en roompoeder	61.417	20.481	19.233	4.383	2.290	683	184	3.269	2.786	3	125.803	70.383	196.186
yoghurt en melkdranken	15.392	72.654	10.328	172	40.768	1.260	178	1.411	7.012	86	153.201	1.576	154.776
andere zuivelproducten	122.011	92.745	133.010	27.326	82.422	14.298	6.903	28.605	15.992	8.860	567.590	42.608	610.198
Totaal zuivel	520.767	533.907	366.194	202.607	279.572	32.189	23.458	73.947	69.645	12.077	2.211.851	493.638	2.705.489
SALDO	Frankrijk	Nederland	Duitsland	Italië	Verenigd Koninkrijk	Ierland	Portugal	Spanje	Luxemburg	Finland	Intra-EU	Extra-EU	Totaal
volle en magere melk	60.610	1.696	-55.129	1.525	13.992	1	50	1.691	6.082	0	27.749	3.342	31.091
kaas	-290.770	-192.092	-131.111	47.092	111.761	-4.126	996	17.911	28.779	-11.949	-436.304	-712	-437.016
melkpoeder	-105.580	13.507	-34.738	15.820	-20.332	-14.865	-250	12.018	645	257	-132.303	314.719	182.416
boter en melkvet	65.844	-47.149	37.020	39.448	-2.532	-74.284	8.811	-4.334	3.214	-1.872	30.040	46.141	76.181
room en roompoeder	35.340	-90.013	-608	3.537	-42.344	683	184	-2.895	2.105	3	-95.209	70.368	-24.840
yoghurt en melkdranken	-33.363	60.004	-38.651	84	40.495	1.223	178	276	6.330	86	32.634	949	33.583
andere zuivelproducten	48.128	30.090	64.596	18.150	70.588	14.176	5.821	21.428	10.409	8.266	323.188	36.279	359.467
Totaal zuivel	-219.792	-223.957	-158.621	125.656	171.628	-77.190	15.790	46.096	57.563	-5.209	-250.206	471.086	220.880

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van gegevens Eurostat

Bedrijfskolom melk, Vlaanderen

Thuisverbruik

	Volume per capita in kg									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Zuivel	113,5	101,0	105,2	104,3	103,8	103,3	103,8	102,5	102,0	100,4
- consumptiemelk ^(*)	66,7	56,4	59,1	57,9	54,0	54,5	54,8	53,7	53,5	52,7
- boter & margarine	11,0	9,9	10,1	9,7	9,6	9,3	9,1	9,0	8,9	8,8
- yoghurt	10,6	10,1	10,6	10,0	11,2	11,3	11,6	11,5	11,4	11,5
- kaas	10,1	9,6	10,0	10,0	10,7	10,7	10,6	10,8	10,8	10,8
- andere zuivelproducten	15,1	14,9	15,5	16,6	18,3	17,6	17,7	17,6	17,5	16,6

^(*): liter

	Bestedingen per capita in euro									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Zuivel	213,5	210,5	227,4	226,7	233,8	230,8	235,3	243,3	263,3	259,7
- consumptiemelk	37,0	34,7	39,2	39,6	40,4	42,0	44,7	46,3	49,8	47,5
- boter & margarine	33,8	31,8	32,2	30,4	30,9	30,0	30,2	30,9	32,2	32,4
- yoghurt	21,4	21,3	22,7	22,7	24,2	23,5	24,3	25,3	27,9	28,3
- kaas	77,0	77,7	84,7	83,2	86,9	85,6	85,1	89,1	98,1	97,7
- andere zuivelproducten	44,4	45,0	48,7	50,8	51,3	49,8	51,1	51,7	55,3	53,8

Bron: GfK Panelservices Benelux